UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olomouc 2013 Bc. Marian Zedník

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra romanistiky

Komentovaný překlad díla La mortaja od Miguela Delibese

Olomouc 2013

Studijní obor: **Španělská + Anglická filologie**
Vypracoval: **Bc. Marian Zedník**
Vedoucí práce: **Mgr. Radim Zámec, Ph.D.**

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou použitou literaturu.

V Olomouci, 16. 8. 2013 Podpis:

Poděkování: Děkuji Mgr. Radimu Zámcovi, Ph.D, za jeho užitečné rady, které mi během práce poskytoval a také za jeho ochotu a vstřícnost.

Obsah

1 Úvod ... 6
2 O autorovi ... 7
3 O díle ... 9
4 Komentář k překladu ... 12
4.1 Příprava překladu, pochopení díla ... 12
4.2 Vlastní jména, přezdívky, názvy ... 13
4.3 Neznámé významy, změny větnéstruktury ... 17
5 Překlad díla ... 19
6 Závěr ... 45
7 Anotace / Annotation ... 46
8 Bibliografie ... 47
8.1 Primární ... 47
8.2 Sekundární ... 47
8.3 Internetové zdroje ... 48
9 Přílohy – Původní text ... 49

1 Úvod

Ke knize La mortaja od Miguela Delibese chovám určitý takřka sentimentální vztah, protože to bylo vůbec první španělsky psané dílo, které se mi dostalo do ruky. Obsah knihy sice není nijak veselý, avšak Delibesův um pohladí na duši pečlivě vybranými výrazy pro popis situace, až má člověk pocit, jako by se mu po přečtení odstavce před očima zjevil temperami malovaný obraz španělského venkova. Autorův smysl pro detail je zjevný v každém směru. Někdy až s nepochopitelnou lehkostí dokáže skloubit prvky krásy, smrti, radosti a marnosti. Když jsem před časem vyhledával překlad tohoto textu, zjistil jsem, že jej ještě nikdo do českého jazyka nepřeložil, takže jsem si určil za cíl mojí bakalářské práce vytvoření adekvátního překladu díla La mortaja - Rubáš od Miguela Delibese ze španělského do českého jazyka. V následující kapitole se pokusím stručně nastínit život a dílo autora. Poté bude následovat seznámení s dílem a hlavními hrdiny překládaného díla La mortaja. V další části se budu snažit komentovat nejobtížnější části překladu a budu se snažit zaměřit hlavně na problematiku vlastních jmen, přezdívek a názvů. Podrobně se budu také věnovat některým z výrazů, u kterých jsem shledal překlad do českého jazyka z nějakého důvodu obtížným a vynasnažím se objasnit má rozhodnutí o zvoleném překladu či vybrané variantě. Po této kapitole s podtitulem Rubáš, přiložím kompletní překlad díla. Závěrem se budu snažit svoji práci obecně shrnout a jako přílohu přidám původní španělský text pro kontrolu překladu.

2 O autorovi

Miguel Delibes Setién je jedním z nejznámějších španělských spisovatelů. Jeho kořený sahají do Francie. Bratr jeho dědečka byl známý francouzský skladatel Léo Délibes. Jeho otcem byl profesor práv na obchodní škole ve Valladolidu, Adolfo Delibes a matkou byla María Setién. Miguel se jim narodil 17. října 1920 ve Valladolidu. V 18 letech dobrovolně narukoval k námořnictvu vzbouřeneckého vojska, které chtělo svrhnout II. španělskou republiku. Stal se členem posádky křižníku Canarias, který operoval v oblasti kolem Mallorky. Jako mladý novinář poté přispíval do deníku El Norte de Castilla, kde později pracoval několik desítek let jako ředitel. Když mu bylo 26 let oženil se s Ángeles de Castro, se kterou měli celkem sedm dětí. Pro svůj překlad jsem si autora vybral také proto, že byl jeho život ovlivněn též několika zajímavými okamžiky spojenými s Českou republikou, respektive tehdejším Československem. V květnu roku 1968 podnikl se svojí ženou Ángeles, na požádání zástupců Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně a Karlovy univerzity v Praze, cestu do Československa jejich automobilem značky SEAT. Vrcholem této cesty bylo několik přednášek na téma současného španělského románu při příležitosti zahájení slavností Pražského jara. Tato cesta jím pohnula natolik, že o ní hned po návratu do Španělska napsal nejprve do deníku Triunfo pod titulkem *Viaje a Checoslovaquia: Primavera de Praga*[1] a později toto dílo vydal i knižně. Po vpádu sovětských tanků v srpnu roku 1968 své dílo pozměnil přidáním několika kritických pasáží na adresu režimu a okupantů. Jeho další dílo, politický román *Parábola del náufrago* se odlišuje od všech předchozích a nese jasné známky jeho předchozího hlubokého prožitku. V dalších románech a povídkách už se však zase věnuje svému politicky zcela odlehčenému loveckému tématu. Byl totiž mimo jiné zaníceným lovcem. A také byl považován za znalce kastilské fauny a flóry. Rovněž byl i sportovním fanouškem. Jeho popisný styl se téměř vždy vztahuje k oslavě těžkého venkovského nebo maloměstského života přímočarých a jednoduchých chudých lidí. Roku 1974 se těžko vypořádává se smrtí svojí ženy. O rok později se stává členem RAE (Real Academia Eapañola). Nakonec umírá ve stejném městě, kde se narodil, ve Valladolidu. Podlehl rakovině 12. března roku 2010.

Autor získal mezi jinými tyto věhlasné ceny udílené ve Španělsku: Premio Nadal (1947), Premio de la Crítica (1953), Premio Príncipe de Asturias (1982), Premio Nacional de

[1] ElMundo.es. Castilla z León. *Miguel Delibes, ilusionando de la Primavera de Praga*. Dostupné z WWW: <hhttp://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/19/castillayleon/1211195661.html> [21. června 2013].

las Letras Españolas (1991) a Premio Miguel de Cervantes (1993) a Premio Nacional de Narrativa (1999).[2] Zajímavostí je, že hned jeho první dílo mu přineslo Nadalovu cenu a to za knihu La sombra del ciprés es alargada. U nás je známý zejména pro své tituly: Cesta (El Camino), Blahoslavení chudí duchem (Los Santos Inocentes) a Pět hodin s Mariem (Cinco horas con Mario).

[2] ElPaís.com. Miguel Delibes – El inventor de Castilla. Dostupné z WWW: <http://www.elpais.com/especial/miguel-delibes/vida/> [14. června 2013].

3 O díle

Děj celé knihy se odehraje během několika hodin. Začíná jednoho dne neurčitou večerní hodinou a končí kolem sedmé hodiny ranní dne následujícího. Do děje se samozřejmě promítá několik retrospektivních vzpomínek života hlavního protagonisty. Informaci, kdy se tato povídka odehrává, bohužel nemáme. Vodítkem nám může být pouze to, že byla poprvé vydána roku 1957 jako součást svazku *Siestas con viento sur*[3] sestávající ze čtyř povídek: *El loco, Los raíles, Los nogales* a *La mortaja*. Později roku 1970 toto dílo vyšlo ve svazku devíti povídek pod souborným názvem *La mortaja*. Obsahuje povídky: *La mortaja, El amor propio de Juanito Osuna, El patio de vecindad, El sol, La fe, El conejo, La perra, Navidad sin ambiente* a *Las visiones*.

Přesnou lokalitu místa se z knihy také nikdy nedozvíme. Snažil jsem se dohledat přesné umístění elektrárny C.E.S.A., která je též na mnoha místech nazývána jako la Central a mimo jiné vypouští chemický odpad do místní řeky. Domnívám se však, že tato „továrna na světlo“, jak si ji mladý hrdina představuje, bude zřejmě pouze fiktivní společnost nebo je autorem záměrně nastavena tak, aby popis pasoval na libovolnou elektrárnu v oblasti venkova. Několikrát se v textu sice vyskytne město Aranjuez, ležící asi 40 km jižně od Madridu, ale pouze v souvislosti, že se odsud vozí rybí násada do místní vodní nádrže. Jméno města ani řeky, o kterých se v knize hovoří, se v textu nikdy nevyskytlo.

Hlavním hrdinou je malý chlapec, Senderines, kterému zemřela matka. Senderines je čiperný vyhublý klučina s útlýma rukama i nohama. Bohužel autor nezmínil jeho věk, takže ho můžeme podle chování pouze odhadovat na zhruba 8 – 12 let. Občas se v textu jeví jako mírně mentálně zaostalý. O světě toho neví mnoho a nikdy nebyl ve městě za kopcem. Přímo v textu vyčteme, že jej vyčerpává už jen přemýšlení nad tím, jak bude muset přemýšlet. Je mu od mala vštěpováno, že jestli zůstane tak vyhublý a slaboučký, tak umře mladý jako jeho maminka. Většinu času tráví sám a hraje si venku před domem, u řeky nebo u nádrže. Ve vodě se ale bojí koupat, protože věří historkám, že ryby v řece koušou malé děti. Dříve si hrával s kamarádem jménem Canor, se kterým trávil volný čas, a od kterého se přiučil mnoho věcí do života. Ten se pak ale odstěhoval někam k příbuzným a vrací se pouze na Vánoce.

[3] Fundación Miguel Delibes. Siestas noc viento sur. Dostupné z WWW: <http://www.fundacionmigueldelibes.es/obras.html#obras/siestas-con-viento-sur> [4. července 2013].

Senderinesův otec, Trinidad, postupem času ztrácí zájem o svého syna, protože si vysnil statného a silného potomka a ne takového bojácného měkotu. Dozvídáme se, že veškerá konverzace se stáhne na pouhé posměšky a dobírání si chlapce z otcovy strany. Nakonec z chování otce můžeme vyčíst, že i negativně laděná komunikace upadla k totální ignoraci. Chlapec v podstatě žije s pocitem, že je to jeho vina, že se v něm otec zklamal. Nijaký zvláštní vztah k němu nechová, ale váží si ho za to, že ho nenutí chodit do školy a chápe ho přirozeně jako nejvyšší autoritu, protože je nejsilnější a největší člověk vyskytující se v jeho světě. V Senderinsově životě zastupuje roli Boha, ke kterému ho i přirovnává, což vlastně souvisí i s překladem jeho jména. Trinidad pracuje v la Central a často chodí domů opilý. O svého syna se v podstatě nestará a v podstatě se chová jako samolibý hulvát. V knize vystupuje jako obrovský kus chlapa, který jen chodí do práce, karbaní a pije.

Dalšími osobami vyskytujícími se v knize jsou Goyo a Ovi, manželé, kteří také pracují v la Central. Goyo je muž menší postavy, který má, podle Senderinese, obličej jako ryba a ve volném čase rybaří. S nimi je zaměstnán i Conrado, který má ke všemu nějakou kritickou průpovídku, ale občas se i snaží Senderinesovi vysvětlit, jak věci fungují.

Jednoho večera přijde opilý Trinidad domů a zemře nahý na posteli. Senderines jej najde a začne řešit jak jej obléci předtím, než to oznámí ve městě. Nechce totiž, aby jeho otce viděli cizí lidé nahého. Zarážejícím faktem je, že ze začátku vůbec neřeší žádnou lítost ani fakt, že mu zemřel otec, což umocňuje pocit absence vztahu mezi nimi. Cítí ale povinnost, že se o něj musí postarat a alespoň jedinkrát otce nezklamat. Poprvé v životě má za někoho zodpovědnost. Nejprve toho večera s prosbou o pomoc nepochodí u Goya, kterému v průběhu dne Trinidad u karetní hry neprávem nafackoval a chtěl ho zbít. Goyo se tedy zařekl, že ho nechce už nikdy vidět. Ovi se vymluvila na to, že nebyla ani u smrtelné postele její matky, protože se bojí mrtvých. Conrado sice přislíbil pomoc, ale bohužel má zrovna směnu v la Central, takže může přijít pomoci až ráno po práci. V této patové situaci Senderines zaslechne zpěv potulného Pernalese, který se rok co rok na léto vrací, aby zde prodával opracované křemeny. Tento vypočítavý pobuda nakonec Senderinesovi pomůže, ale nestydí se vzít si od něj určité dary za tuto službu. Přímo si sice nikdy o nic neřekne, aby neztratil svoji hrdost, ale nakonec mu Senderines po jeho psychologické hře dává sváteční oblek a boty po otci, budík a rádio. Příběh končí po příchodu Conrada, který ráno vysílá Senderinese do města, aby událost ohlásil. Ze života všech protagonistů je cítit všednost a nicotnost dělnické třídy. Žádný přesah se u žádné z postav nevyskytuje. K nezbytnému doplnění každodenní atmosféry patří neustálý hřmot z la Central, která se nachází nedaleko jejich obydlí. Tento hřmot, s voláním křepelky a

zpěvem cvrčka fungují v podstatě jako předěly mezi jednotlivými myšlenkovými pochody, realitou a retrospektivními vstupy. Takřka pokaždé, když se ozve jeden z těchto zvuků, autor se nad něčím zamyslí, a hned v další větě nebo odstavci nám naservíruje text z úplně jiného soudku. Většinou se k původnímu tématu ledabyle vrátí, jakoby ani neupustil od jeho popisu. Mezi hlavní motivy knihy bych zmínil nevinnost, smrt, krutost a marnost.

4 Komentář k překladu

4.1 Příprava překladu, pochopení díla

Před započetím vlastního překladatelského postupu jsem nejdříve dílo musel několikrát za sebou přečíst, aby se mi, jak se říká, pod kůži vryly pocity a atmosféra každé pasáže textu. Výběr způsobu překladu nebyl jednoduchý. Ze začátku jsem zkoušel překládat po větách, ale tímto způsobem nebyl text ucelený a čtenář by to okamžitě pocítil. Postupně jsem mezi jednotlivými přeloženými větami hledal určité pojivo, hrál si s podměty a přísudky a přehazoval slovíčka, ale nikdy jsem neubíral ani nepřidával. Z jednotlivých vět jsem na sebe napojoval celé odstavce. Text se mi místy zdál kostrbatý, ale po přečtení té samé pasáže v originálu jsem smazané výrazy mnohdy vracel zpět do textu, protože k sobě sice zdánlivě neseděly, ale Delibes v textu provokoval stejným způsobem. V rámci stylizace textu jsem se potýkal s obtížným úkolem nalézt správný poměr a styčné body mezi dvěma rozdílnými rovinami překladu, který by kopíroval kontrast rovin v podání výchozího jazyka. Zejména to byl popisný, místy až poetický styl, který autor ledabyle střídal mnohdy nevybíravou mluvou hlavních aktérů v přímé řeči. Několikrát jsem musel přímou řeč znovu přeložit a vložit do ní zabarvenější tón, aby byl zachován tento paradox. Španělština, jako taková, má méně prostředků než Čeština pro vyjádření mluvené či jemně nespisovné řeči. Tyto nuance jsem musel v každém ohledu hlídat, abych nepřehnal stupeň nespisovnosti přeloženého výrazu vycházející povětšinou z neutrálního či lehce zabarveného španělského významu. Mezi popisem krajiny a děje a mezi přímou řečí použitou v textu tedy tkvěl propastný rozdíl, který autor účelně do díla zakomponoval. Možná by se slušelo říci, že na tom autor toto dílo přímo vystavěl. Protože čtenáře mnohdy až zarazí tento konflikt krásna s vulgárností, který se do propracovaného popisného textu jakoby nehodí. Na druhou stranu touto odlišností

syntaktických prvků umocňuje rozdílnost přítomnou i v rovině sémantické. Propast se tím prohlubuje ve všech zmiňovaných ohledech hlavních témat mezi mládím a stářím, životem a smrtí, bohatstvím a chudobou, hlukem a tichem, etc... Na bázi banálních úkonů, životních zkušeností a prožitků tímto zvláštním způsobem obnažuje lidskou zkaženost, nicotnost, marnost, ironii, zbabělost a staví ji do kontrastu s vnímáním hlavního hrdniny Senderinese, z kterého čiší nevinnost a nezkušenost, zejména v pasážích, kdy se např. snaží dozvědět, co je to hřích. Na druhou stranu máme možnost nahlédnout do jeho podvědomí, kde se pod rouškou zanedbání výchovy a sociální nevyzrálosti skrývají také negativní vzorce chování přecházející v bezbřehou krutost a brutalitu, kde můžeme být svědky, jak nalézá potěšení v ničení tvarů věcí a hraček a trápení zvířat ve formě vypichování očí uloveným živým rybám.

4.2 Vlastní jména, přezdívky, názvy

První problém přišel hned s prvními vlastními jmény v textu. Nejprve jsem s nimi experimentoval, ale nakonec jsem se rozhodl jména, názvy ani přezdívky nikterak nepočešťovat, pouze jsem aplikoval české deklinace. Jediný formální konflikt s deklinacemi jsem zaznamenal pouze u jména otce hlavního hrdiny, jménem Trinidad. Lingvistické hledisko se navíc řeší i v knize, kdy se Canor podivuje nad tím, jak se jeho otec může jmenovat Trinidad, když všechna slova končící na *–dad* jsou ženského rodu. Do poznámky pod čarou uvádím, že se jedná o stejnou koncovku jako česká –ice ve slově trojice, aby čtenář věděl, že se Canor nemýlí. Otec mu potom vysvětluje, že jsou různé úhly pohledu na toto jméno. Trinidad je Svatá Trojice a to znamená: tři bohové, ale ne bohyně. A navíc jeho kamarádi mu říkají Trino, což je rodu mužského. Pokud bych toto jméno přeložil jako Trojice. Už bych do zkráceného výrazu označující číslici např.: Trojka nebo Troják nedostal význam trojjedinosti, který je obsažen, jak ve významu slova Trinidad, tak Trino. Navíc bych musel kvůli fonetické konzistenci s termíny Trojice nebo Trojka, změnit i přepis jmen a názvů, ve kterých se vyskytuje písmeno „j“, jako např.: Aranjuez na Aranchuez, aby, když

zajdeme do extrému, z Trojice nevznikla Trochice. Při vyjádření pádů jsem pak samozřejmě nemohl přistoupit k formálně správným tvarům jako „Trinidad / Trojice řekla“ nebo „Trinidadin / Trojicin argument“, ale musel jsem se jménem nakládat, jako s podstatným jménem rodu mužského: „Trinidad / Trojice řekl“ nebo „Trinidadův / Trojiceho argument.“

Hlavní hrdina se jmenuje Senderines, nicméně v celém textu se toto jméno nevyskytuje bez určitého členu: el Senderines. Po konzultaci s rodilými mluvčími jsme došli k závěru, že před vlastním jménem vyzní člen dosti neobratně a spíše by ho použil nevzdělaný člověk. Ve spisovné španělštině se před vlastním jménem člen nepoužívá, pouze v omezeném počtu případů, kdy chceme zdůraznit nebo specifikovat osobu, o kterou se jedná, pokud máme k dispozici širší výběr. Dále pak se může člen vyskytovat před vlastním jménem, pokud se jedná o tzv. *uso popular*, pokud se jedná o známou osobnost, např. la Caballé, la Pardo Bazán[4] a nebo pokud se jedná o příjmení, vodní tok, stavby, specifické lokace, jména určená na základě tzv. antonomázie,[5] tedy pokud označujeme známou osobu obecným názvem: El Salvador – Jesucristo; a konečně také použití relevantní našemu případu v knize, jedná-li se o přezdívku. El Senderines totiž vlastně není křestní jméno hlavního protagonisty, protože na otázku, proč se jmenuje Senderines (cesty, pěšinky, stezky), mu otec odpovídá: „Furt kličkuješ někde po pěšinkách, jako zajíci. Seš prostě jak zajíc." Z toho vyplývá, že mu tuto přezdívku dal až časem a nakonec nahradila i jeho jméno, které buďto vůbec neznal a nebo brzy zapomněl.

Ten samý jev se vyskytuje u postavy Pernalese, který se taktéž bez určitého členu v knize nevyskytuje: el Pernales, potulný zpracovatel kamenů, který Senderinesovi pomůže s jeho hlavním úkolem. Podle popisu v knize byla tato postava velmi nejistého původu a i přezdívka tohoto individua byla zahalena tajemstvím. Zjistil jsem, že zbojník el Pernales byl obdobou anglického Robina Hooda, který svoji nezákonnou činnost prováděl zejména v pohoří Sierra de Alcaraz na jihu regionu Castilla la Mancha. Což znamená, že by výběr jména zapadal i do Delibesova regionu. I když tento hrdina bývá mnohdy spojován s trestnou činností spojenou se zabíjením lidí bez rozdílu, legenda říká, že bohatým bral a chudým dával. A pokud někdo ze sousedů nechce být okraden jeho duchem, který stále chodí po světě, musí mu dát na hrob květiny. Tato tradice v Alcarazu přetrvává dodnes a el Pernales má vždy

[4] srov. GOMEZ TORREGO, Leonardo. Gramática didáctica del español. Madrid: Ediciones SM, 2007. s. 35.
[5] srov. LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. s. 16.

na hrobě květiny. Pravý zbojník el Pernales byl zabit při přestřelce s četníky roku 1907 právě v Sierra de Alcaraz.[6] Spolu s ním byl zastřelen i jeho zbojnický přítel el Niño de Arahal. Podobné motto užívá i Delibesův Pernales, když Senderinesovi vysvětluje, že mrtvým sváteční oblečení a boty na nic nejsou. A vždy se najde nějaký chudý živý člověk, kterého tyto věci potěší.

Další překladatelskou výzvou byla Pernalesova činnost, kterou publikoval na vývěsce z kartonu zavěšené na pilíři mostu: „Se benden pernales para trillos." Nejprve vysvětlím původ slov a potom se vrátím k překladu vývěsky. Pro odkrytí významu jeho přezdívky však bylo třeba provést takřka investigativní činnost, abych se dobral toho, co autor ve skutečnosti zamýšlel. Slovo „pernales" je vlastně zkomolenina slova „pedernales" (z lat. petrĭnus),[7] což jsou úlomky křemene nebo také pazourky. U tohoto jedince jsem poprvé přemýšlel o přeložení přezdívky do Češtiny. Přemýšlel jsem o mírně zkomolených nebo nespisovných variantách pojmenování hornin, jako např.: Šutr, Kameňák, Křemeň, Pazourek… Nicméně, nakonec jsem od toho upustil, protože bych tím dle mého příliš zabarvil výpovědní hodnotu a uhnul bych od původního záměru. Nehledě na to, že bych znovu v rámci zachování konzistence textu musel přeložit také Senderinesovu přezdívku a Trinidadovo jméno.

Pernales odštěpováním malých kousků z větších kusů křemene a jejich opracováním, vyráběl ostré pazourky, které potom v pravidelných řadách vtloukal do desek. Tyto desky tvořily spodní část nástroje, který se nazývá „trillo", což jsou vlastně dřevěné sáně pobité zespodu zmiňovanými pedernales. Byl to jakýsi předchůdce mlátičky nebo novodobého kombajnu. Problém tkví v tom, že ve slovanských zemích se trillo nepoužívalo. V naší zemi se používal výlučně systém mlácení cepy, čili dvěma dřevěnými tyčemi spojenými řetězem nebo provazem. Trillo bývá někdy přeloženo jako cep, ale logicky vzato, do cepů se nezatloukají kameny, tím pádem jsou pro můj překlad irelevantní. Navíc způsob oddělování zrna od klasu se u trilla významně liší. Na rozdíl od mlácení se využívá třecí síly a vhodného umístění ostrých kamenů na spodní straně. Z popisu funkce trilla se postupně vyvinul i název trilladora, nástroj, který doslova třídí třením. V češtině se etymologie slova mlátička evidentně odvíjela právě od slova mlátit. V úvahu připadaly tři možnosti. První byla nahradit celou funkci stroje a nechat Pernalese vyrábět jiný typ nástroje určeného např.: ke smykování, vláčení nebo kypření půdy. V tomto případě by byl zachován třecí význam nástroje, ale ztratil

[6] Turismo Castilla la Mancha. *El Pernales, el último bandolero. 20 escapadas de legenda.* Dostupné z WWW: <http://www.turismocastillalamancha.com/escapadas/te-proponemos/el-pernales-el-ultimo-bandolero-20-escapadas-de-leyenda/> [16. června 2013].

[7] Real Academia Española. *Diccionario de la lengua Española.* Dostupné z WWW: <http://lema.rae.es/drae/?val=pedernal> [6. července 2013].

by se význam oddělování zrna od klasu a tím pádem, by čtenář byl ochuzen o určitou informaci. Druhou možností by bylo nástroj popsat přímo v textu, jako sáně, které se zapřahaly za dobytek, pomocí kterých se smýkáním po obilných klasech oddělovala zrna. Čímž by se ale neúměrně prodloužila délka překládaného slova. Třetí možností by byl český výraz mlátička doplněný poznámkou překladatele pod čarou s popisem celé funkce a stavby. Přestože neholduji poznámkám pod čarou, volil jsem poslední možnost, aby se nenarušil tok textu překladatelskými vsuvkami. Čtenář se navíc může dozvědět, i přesné informace o neznámém nástroji.

Pernalesova vývěska, na které jsou v originále hned dvě hrubky: „Se benden pernales para trillos.“ skýtala mnoho možností k překladu a naznačovala pisatelovu omezenou gramotnost a vzdělání, s čímž jsem si mohl pohrát. Nakonec jsem sloveso ponechal v podobné fonetické záměně, jako originál a slovo pernales jsem znespisovnil převedením do venkovské mluvy: „Kubte si křemeně do mlátičky.“

Asi do půlky překladu jsem používal v oslovení Senderinesova otce slovo více familiární: táta. Na úplném začátku jsem dokonce použil slovo tatínek, ale to se do textu vůbec nehodilo. Protože chlapec nikdy neřekl „papá“. Také jsem musel brát v potaz fakt, že dílo vzniklo v padesátých letech minulého století. Tehdy se mnohdy rodičům ještě vykalo (ve španělštině onikalo). Navíc absence vazby otec – syn všechna diminutiva nebo citové zabarvení vylučovalo. Slovo matka jsem chtěl nahradit slovem máma, ale Senderines si pamatoval jen že umřela a pak už se o ní zmiňoval jen v souvislosti s úmrtím, slabostí a mládím. Zřejmě si k ní nestihl vytvořit nějakou silnější vazbu. Proto jsem slovo máma taktéž nezaváděl.

Dalším fenoménem tohoto překladu se stalo citoslovce „bom-bom“, které jsem za běhu takřka neustále měnil od „bum-bum“ přes „řach-řach“ a „buch-buch“ až po konečné „břink-břink“, které podle mého subjektivního vnímání nejlépe vyjadřovalo otravný hřmot z la Central. Ze začátku na mne totiž působila adjektiva, která zvuk zabarvovala a měnila „bom-bom“ na hřmotný, hlasitý, hrozivý, tlumený, úpěnlivý a takřka neslyšný. Hlavním úkolem bylo zachovat stejný překlad ve všech momentech příběhu, proto bylo nezbytné si uvědomit, že la Central vydává stále stejný monotónní lomoz, který se mění pouze vzdáleností a vnímáním hlavního hrdiny.

Samotné slovo la Central jsem chtěl ze začátku nahradit slovem elektrárna, továrna, nebo centrála, ale nejlepší variantou, co se překladu týče, bylo nechat la Central i se španělským určitým členem v češtině jako regulérní výraz. Kdybych zvolil verzi bez členu, musel bych se rozhodnout, jestli zachovám (pro češtinu v prvním pádu nepřirozený) ženský rod „ta Central“: do Centraly, k Centrale, a k tomu ještě zvážit prodloužení „a“ na „á“ a výraz tím počeštit úplně nebo změnit rod na mužský: do / k Centralu. Výhody použití členu byly zřejmé už díky častému výskytu, při kterém jsem si nemusel lámat hlavu se skloňováním: do / k la Central a text i vypadal lépe.

Další investigativní činnost mne čekala při překladu termínu Grillo cebollero. Bohužel, takhle se nejmenuje žádný živočich. Správný název je buďto grillo topo, grillo real a nebo alacrán cebollero[8] a vše znamená krtonožka. Pro nezasvěcené české čtenáře může být tento výraz bez výpovědní hodnoty. Proto jsem se rozhodl pojmenování poněkud zobecnit a nazývat živočicha cvrčkem (španělsky grillo).

4.3 Neznámé významy, změny větnéstruktury

Protože autor u postav nezmiňuje, kolik je jim let nebo jak vypadají, ale pouze se pozastavuje nad určitými zajímavostmi. U několika postav jako je Canor nepodává autor ani tuto informaci. Když jsem knihu četl poprvé, mylně jsem z textu pochopil, že se Senderines přátelí s nějakým cestářem, protože jsem sloveso reparar znal pouze v kontextu oprav. Tím pádem mne tato věta svedla úplně mimo: Andaban entonces reparando la carretera y solían sentarse al caer la tarde sobre los bidones de alquitrán amontonados en las cunetas. Opravovali spolu silnici a po odpoledních vysedávali na barelech od asfaltu nakupených v příkopu. Dokonce i barely s asfaltem lákaly pozornost od dalších významů slovesa reparar[9] – mirar, fijarse, darse cuenta, observar… Až z dalších pasáží v textu, kdy se Canor choval

[8] Botanical online. *Grillo topo*. Dostupné z WWW: <http://www.botanical-online.com/animales/grillotopo.htm> [9. července 2013].

[9] Word Reference – Word:Reparar. Dostupné z WWW: <http://www.wordreference.com/sinonimos/reparar> [16. července 2013].

jako malé dítě, mi došlo, že musím hledat další významy slova, abych se nakonec dostal ke konečné podobě věty, která uváděla postup v příběhu na pravou míru. Nakonec jsem vazbu andar reparando přeložil jako poflakovat se: Poflakovali se kolem silnice a po odpoledních spolu vysedávali na barelech od asfaltu nakupených v příkopu.

Nyní bych se chtěl zaměřit na větu popisující první pohled chlapce do otcovy tváře, před tím než zjistí, že je mrtev: Su rostro era un indescifrable juego de sombras. Zprvu jsem se pokoušel nějakým způsobem nerozšifrovatelnou hru v textu ponechat nebo jen pozměnit. Ale nakonec jsem celou větu, jako i v mnoha dalších případech v této knize, musel uchopit českým myšlením a substantivum změnit na sloveso: Ve tváři si mu stíny hrály na schovávanou.

V některých pasážích se opakovala slova hned v sousedních větách, jako např.: Su padre le parecía de pronto un extraño. Su padre se murió el día que le mostró la fábrica… Otec mu najednou přišel cizí. Otec mu zemřel ve stejný den, kdy mu ukázal továrnu… Tato repetice přece nemůže být správně ani v originále. Pokud v tom autor hledal nějaký záměr, tak se mi ho nepodařilo rozluštit. Ve svojí verzi jsem tedy jednoho otce vynechal: Otec mu najednou přišel cizí. Zemřel ve stejný den, kdy mu ukázal továrnu

5 Překlad díla

Rubáš

Údolí vlastně ani nebylo údolím, ale spíše vyschlým řečištěm ohraničeným bílými neúrodnými svahy. V tomto údolí se v podstatě střídaly jen dvě roční období: zima a léto. Obě období byla extrémní, krutá a nemilosrdná. Na konci května začalo z křídových kopců sestupovat husté a vysilující vedro jako pomalá lavina lávy, která za pouhých pár týdnů pohltila poslední zbytky zimní vlhkosti. Dno řečiště tím pádem kvůli nedostatku vody začalo rozpraskávat, řeka se vsakovala sama do sebe a proud vody se měnil z hutného kalného hada na takřka průsvitnou nazelenalou láhev. Obilí bičované sluncem hnalo do klasů a ty dozrávaly sotva se obsypaly zrny. Začátkem června tak zbyly v údolí pouhé dvě známky zeleně: rozcuchané listy kapradí na obou březích řeky a pergoly obehnaná révovím, která vrhaly stín na nejvyšší ze tří budov tyčících se po proudu řeky. Zbytek údolí se zbarvil do umrlčí žluti pouště. Vše zalilo vedro, při němž probíhala setba melounů, žalo se obilí a křepelky, které přilétaly s posledními chladnými dny z jižní Extremadury, opouštěly hnízda a vyhledávaly na březích chladný úkryt mezi vysokými stébly. Zdálo se, že údolí vydechuje kouř nepatrných částic bílé hlinky a obilného prášku. V zimě i v létě největší z budov, obehnaná ze všech stran pergolami obsypanými révou, vydávala rytmický, takřka ponurý zvuk: „břink-břink“, připomínající tlukot obřího srdce.

Na cestě před bílým domkem, si na přímém slunci hrál malý chlapec. Po jeho pravici nahoře nad obilnými poli, na místě bez hnutí poletovala poštolka, která jakoby visela na místě ve vzduchu a lovila hmyz. Večer začal soucitně pokrývat údolí a muž se starou bundou na ramenou značně ošoupanou, prošel kolem chlapce, aniž by mu věnoval jediný pohled. Kopnul do domovních dveří a téměř poslepu se svlékl a bez rozestlání se svalil na postel. V tu ránu zabral a začal nepravidelně chrápat.

Chlapec, Senderines, ho pozoroval až ke dveřím a hned jak se mu ztratil z dohledu v temném otvoru, vrátil se zpět ke svojí hře.

Bývaly časy, kdy chlapce trápili kamarádi tím, že má jeho otec dívčí jméno. Mrzelo ho, že říkali něco takového o jeho statném a silném otci. Před léty, když jejich vztah nebyl ještě úplně na bodu mrazu, se ho Senderines zeptal, jestli Trinidad je opravdu dívčí jméno. Otec mu na to odpověděl:

„Záleží na úhlu pohledu. Trinidad je Boží Trojice a to jsou tři bohové, ne bohyně. Chápeš? Zkrátka a dobře, všichni známí mi říkají Trino, aby to někoho nepletlo."

A Senderines, klučina, to přesně takhle převyprávěl Canorovi. Poflakovali se kolem silnice a po odpoledních spolu vysedávali na barelech od asfaltu nakupených v příkopu. Pak se Canor z la Central odstěhoval někam na vesnici k příbuzným a vracel se už jen na Vánoce.

Tentokrát si ale Canor stál za svým a trval na tom, že Trinidad[10] je prokazatelně dívčí jméno, jakožto všechna jména končící na -dad,[11] protože nepřišel ani na jedno jediné jméno s koncovkou -dad, které by bylo mužské. Nechtěl ustoupit, ale nakonec řekl:

„Budiž." A dokončil myšlenku: *„Já totiž neznám žádnou ženskou, která by vážila víc než sto kilo, aspoň teda myslím. Můj otec ale určitě váží víc než sto kilo."*

Ještě pořád se po odpoledních báli koupat v nádrži vedle la Central, do které vtékala řeka, protože ani jeden z nich se neuměl udržet na hladině. Stejně tak se neodvážili ani přelézt betonovou zídku na druhé straně řeky, protože když se o to jednou Senderines pokusil, podklouzly mu nohy na žabinci a poranil si hlavu. V řece ještě nebyly k vidění ani malí kapříci ani štiky, protože násadu ještě z Aranjuezu nepřivezli. V řece byly k mání jen kostnaté parmy a nějaký ten lín, a Ovi, Goyova manželka, byla přesvědčená, že chutnají stejně odporně jako bahno. I přesto Goyo hodiny vysedával u jezu s mrtvou návnadou v ruce nebo pečlivě vyhledával řasy a červy, aby háček opatřil návnadou. Canor a Senderines sedávali vedle něj a v tichosti ho pozorovali. Jednou za čas se vlasec napnul a splávek s návnadou se ponořil do vody. V tom momentě Goyo zbledl a započal sled zbrklých a nemotorných pohybů. Parma bojovala o svoji svobodu, ale Goyo se zákeřností předvídal každou její reakci. Nakonec ryba odevzdaně ležela na zídce zmožená únavou a Canor a Senderines ji klacíky nemilosrdně bodali do očí a tlamy, až chcípla.

Později tam porybní vypustili do řeky násadu kaprů a malých štik. Tehdy přijely tři nákladní auta z Aranjuezu naložené káděmi se sádkami ryb a vyvrhli je přímo do proudu řeky, aby se rozmnožily. Goyo říká, že jsou ty štiky žravé jako žraloci, a že jedné pradleně z jeho vesnice jedna ukousla na jeden hryz celou paži až po loket. Senderines ho slyšel tu samou historku povídat několikrát, takže se v duchu rozhodl, že už se v té klidné části nádrže u přehrady nikdy nebude koupat. Jedno odpoledne rozmýšlel nad tím, že náklaďáky z

[10] Trinidad – Svatá Trojice nebo jen Trojice. (Bůh otec, Bůh syn a Duch svatý)
[11] Přípona –dad stejně jako v češtině –ice se vyskytuje pouze u podstatných jmen ženského rodu.

Aranjuezu vyklopily svůj náklad do spodní části přehrady, takže koupání v nádrži by se nemusel bát. Přišel s touto myšlenkou za Goyem a Goyo otevřel oči a pusu tak, jako ryby před smrtí, aby mu následně vysvětlil, že štiky v noci dělají skoky jako loutkoví panáci a skáčou až do výšky větší než sedm metrů. Taky mu řekl, že některé aranjuezské štiky můžou po řece doplavat dál než dvacet kilometrů nahoru proti proudu, protože jsou to ryby cestovatelky. Senderines si tedy myslel, že byla situace opravdu vážná. Tu noc se mu zdálo, že se vzbudil, a když se vyklonil z okna nad řekou, uviděl, jak roj štik, proti proudu přeskakoval hráz. Jejich těla fosforeskovala chmurným nafialovělým odstínem jako bludičky za svitu měsíce. Zmocnila se ho obrovská bázeň. Nicméně, otci o tom neřekl ani slovo. Trinidada vždy dráždilo, když vyšlo najevo, že se něčeho bojí.

Když byl ještě hodně malý, říkával mu:

„Ty přece nebudeš jako tvoje matka, která se bála hromu a včeliček! Chlapi se nebojí ničeho.“

Matka mu tehdy umírala a Senderines si při této události uchoval jen jednu nejasnou vzpomínku. V hlavě se mu propojovala s šíleným pípáním z mladých vrabců a neustávajícím odpoledním bzučením ovádů. Vzpomněl si, co mu tehdy doktor řekl:

„Musíš jíst, chlapče. Vyhublé děti skončí jako tvoje matka."

Senderines byl vyhublý. Toho dne nabyl přesvědčení, že je mu souzeno zemřít mladý. Stane se mu to samé, co jeho matce. Občas mu Trinidad trpělivě vyhrnul rukávy u blůzky a zkoumal mu paži, zdola i shora:

„Ach jo! Ach jo!“ Říkával zklamaně.

Senderines měl vychrtlé a bledé paže a Trino v nich marně hledal zárodky síly. Od těch dob jím začal otec opovrhovat. Ztratil pro něj slabost, kterou k němu choval první roky života. Vracel se z la Central špatně naladěn a stěží na něj kdy promluvil. Se začátkem léta se ho zeptal:

„A tebe už nebaví koupat se v nádrži?"

Senderines svraštil obočí a vyděsil se:

„Továrna vypouští do vody strašnou špínu, otče." Odvětil.

Trino se pousmál. Spíše než pousmání to byl nepříjemný úšklebek:

„Štiky žerou malý děti, nemám pravdu?“

Senderines pokořeně sklopil oči. Pokaždé, když se na něj otec obrátil a podíval se mu do očí, nemohl se ubránit pocitu, že dokáže odhalit i jeho nejtajnější myšlenky.

C.E.S.A. před léty postavila nahoře na řece továrnu. Senderines tam byl všeho všudy jenom jednou, loni z jara, a když viděl, jak ten obří stroj chroupal svými ukrutnými čelistmi kmeny stromů v průměru až jeden metr, se stejnou lehkostí jako oplatky, vzpomněl si na štiky a vylekal se. Postupem času začala C.E.S.A. vypouštět zbytky svého zažívání do řeky, kde na hladině vytvářely modrobílé pěnové chomáčky podobné ledovým krám. Senderinese pěna neodpuzovala, jen mu připomínala, že štiky jsou na blízku, takže měl z řeky respekt. Senderines ze břehu často nějaký ten ledovec ulovil a pak do něj zabořil své holé ručky. Pěna lechtala na obou stranách předloktí a to ho vždy rozesmálo. Minulé Vánoce s ním Canor čůral na jednu takovou kru, až se vytratila, jako kdyby byla ze sněhu.

Otec ho nepřestal probodávat svým pohledem. Občas si Senderines představoval, že pohled a robustnost Boží se odráží v podobě jeho otce.

„Nádrž je teď docela špinavá, otče." Opakoval mu, ne aby Trinidada přesvědčil, ale aby se na něho už konečně přestal dívat.

„Aha, takže štiky plavou u dna a čekají na to, až uloví čerstvou nožičku nějakého malého děcka. Nemám mám pravdu?“

Trinidad chodíval téměř každou sobotu domů opilý a chrápal na přikrývkách úplně nahý. Bylo vedro a mouchy usedaly na jeho paže, obličej a hruď lesknoucí se potem, ale jeho ze spánku nic nevyrušilo. Na cestě, pár kroků od domu, si Senderines patlal z hlíny a tiskl do bláta různé tvary. Tvárnost bahna ho zaujala. Senderinesovi se líbilo všechno, co mění tvar při sebemenším silovém působení. Jednotvárnost a neohebnost věcí ho nudila. Učarovaly mu mraky, tvarovatelná poddajnost mokrého jílu, bílý odpad z továrny a obilí rozdrcené mezi zuby. Jednou, před několika lety, mu na Vánoce Tři králové z blízké vesnice, kteří přijeli na osedlaných oslích nechali za oknem hračku. Senderines ji rozbil hned, jak se mu dostala do rukou. Chtěl ji prostě změnit. Proto se mu líbilo modelovat bahno pro potěšení, dávat mu tvar a vzápětí ho zničit.

Když objevil hliniště u praménku z napajedla, Conrado se zrovna vracel do vesnice po šichtě v la Central.

„Tvému otci se asi nebude líbit tahle nová hra, že mám pravdu?“ Řekl.

„Nevím.“ Řekl naivně chlapec.

„Darebáci, vždycky radši vymýšlíte psí kusy, než abyste dělali, co máte."

A odporoučel se. Odrážel se ze sedátka jízdního kolo dál po cestě do kopce. Dokud nebyl na rovné silnici, nikdy nedal nohy na pedály. Senderines ho ignoroval. Conrado vždycky zastával příliš úzkoprsé názory na to, co všechno by měli všichni kolem dělat. S otcem byli vždy za jedno, že by si měl mladý volné chvíle krátit tak či onak. Trinovi přitom vadilo jen to, že byl slaboučký a bál se tmy a štik z la Central. Jenže Senderines si prostě nemohl pomoci.

Pět let nazpět ho vzal otec s sebou, aby viděl vnitřek továrny na světlo. Do té doby si nedokázal představit, jak funguje ta kouzelná přeměna. Považoval la Central a její průčelí s révovím, připomínající zamračený obličej, za neodmyslitelný živel, který patřil k jeho životu. Věděl o ní jen to, co mu jednou řekl Conrado:

„Voda se vhání dovnitř tímhle korytem a uvnitř z ní děláme světlo. Je to jednoduché."

Představoval si to tak, že se vevnitř plnily obrovské kádě a Conrado, Goyo a jeho otec neúnavně tloukli do vody, až z ní nezbylo nic než světlo. Potom plnili světlem žárovky, aby si lidé mohli svítit, až přijde noc. Proto ho ono „břink-břink“ z la Central tak fascinovalo. Myslel si, že za ten neustálý lomoz mohl jeho otec se svými spolupracovníky, když rozbíjel vodu a získával z ní zářící krystalky. Ale nebylo tomu tak. Ani jeho otec, ani Conrado, ani Goyo v továrně do ničeho nebouchali. Ani jeho otec, ani Goyo, ani Conrado tam vlastně vůbec „nepracovali“, jejich činnost se omezila jen na pozorování nějakých děr, mačkání jakýchsi tlačítek a hýbání pákami. „Břink-břink“, doprovázející celý jeho život tedy nevytvářel ani jeho otec mlácením do vody ani vytahováním lesku. Voda prostě vtékala dovnitř a vytékala stejně špinavá jako předtím. Nikdo se jí ani nedotknul. Namísto třpytících se kádí Senderines viděl pouze nějaké děsivé černé válce označené lebkami po všech stranách. Zmocnila se ho taková hrůza, až propukl v pláč. Posléze mu Conrado vysvětlil, že se z vody využívá pouze její síla, která stačí na výrobu světla. Senderines tomu nerozuměl. Nezdálo se mu, že by voda mohla mít nějakou sílu. Leda že by využívala sílu parem, línů a

kaprů, kteří jediní zoufale bojovali o život, když se je Goyo snažil u jezu chytit. Později si řekl, že otcova živnost není zas tak úplně marná živnost, protože don Rafael musí kupovat obilí, aby ho semlel v továrně a říční voda přitom nestojí žádné peníze. Nějaký čas poté se ještě dozvěděl, že to vlastně ani není otcova živnost, protože jen využívá sílu říční vody a majitel továrny zase využívá sílu jeho otce. Uspořádání světa se Senderinesovi měnilo před očima, až chudák nevěděl jak má ten zmatek pojmout.

Po návštěvě v la Central se mu „břink-břink" přestalo líbit. Po nocích přemýšlel proč na těch velkých černých houkajících válcích, byly vyobrazeny lebky. Conrado mu jednou řekl, že z válců šlehají blesky jako z letních bouřkových mraků a ty lebky mají varovat před tím, aby se jich nikdo nedotýkal, protože by jinak na místě zemřel a jeho tělo by zčernalo na uhel. Senderinesovi začala blízkost la Central dělat starosti. Jednoho odpoledne loňského léta se továrna z ničeho nic zastavila a chlapec si uvědomil, že ticho má svůj vlastní hlas, tajemný ponurý hlas, kterému nešlo odolat. Běžel tam spolu s otcem a povšiml si, že lidi z la Central jsou zvyklí na sebe křičet, aby se slyšeli. Conrado, la Ovi, jeho otec i Goyo na sebe hulákali i přesto, že se kolem dokola prostíral božský klid a bylo slyšet i vzdálené bublání vody ve vrboví u břehu řeky.

Slunce už pomalu okusovalo okraj horizontu a Senderines nechal bláto blátem, postavil se a oprášil si zadek jen tak aby se neřeklo. Na úpatí kopce, který se prokousával sluncem, se tyčily bílé domky továrních dělníků, kolem nichž jakoby vystupoval oblak z bělostného prášku. Chlapec chvíli pozoroval vodu v nádrži, která byla najednou nápadně potemnělá v porovnání s jílovišti, které až oslňovaly v kontrastu s protějším břehem. Na hladině řeky plul odpad z továrny ve formě mýdlové pěny a komáři se začali prohánět v listoví břehu. Senderines na několik vteřin znehybněl, když ve své blízkosti uslyšel bzučení jednoho z nich. Z ničeho nic se plácnul přes tvář a zjistil, že se pod rukou stala malá nehoda. Pousmál se, protože se trefil. Mezi ukazováček a palec vzal zbytky komára a důkladně je prozkoumal. Ještě se ani nezabodl, nebyl od krve. Čelní strana chlapcovy postele tvořila kolekci vzorků malých červených skvrn. Prvním projevem života každého letního rána byla poprava komárů, kteří mu v noci pili krev. Jednoho po druhém dlaní rozplácl a pak s potěšením hleděl na tvar a velikost každé skvrny. Představivost vytvářela na zdi postavy zvířat. Fantazie ho nikdy nezklamala. Z každého plácnutí vždy vzešlo nějaké dílo do jeho fascinující sbírky. Vlhké noci však přinášely zklamání. Když se chlapec vzbudil, pozorně prozkoumal každou píď všech čtyř nevzhledně vymalovaných stěn, ale marně. Komáři totiž přes noc zůstávali u řeky.

Utřel si špinavé prsty do kalhot a vešel domů. Z jakési neznámé příčiny se ho okamžitě zmocnil stejný pocit, který zažil onoho dne, když zničehonic přestaly fungovat válce v továrně. Tušil, že někde tam v tom pološeru není něco v pořádku, ale v daném okamžiku nebyl schopen rozeznat, co to je. Na chvíli se zaposlouchal, aby se ujistil, že la Central je stále v provozu a v zápětí se snažil zjistit, co je jinak než obvykle. Trinidad spal na posteli a chlapec při soumraku za ustupujícího světla postupně rozeznával jemu známé věci a stíny. Nicméně v místnosti byl přítomen ještě jeden cizí a nejasný stín, který se chlapci nepodařilo rozeznat. Zdálo se mu, že Trinidad nespí, protože byl až přehnaně nehybný. Myslel si, že jen vyčkává, aby mu za něco vynadal. Chlapec se tedy rozhodl podívat se mu přímo do očí, přestože na něj padla úzkost.

„Dobrý večer, otče." Řekl a přiblížil se k čelu postele.

Tam zůstal nehybně stát jako přibitý a čekal. Trino však nereagoval, chlapec tedy váhavě zamával a cítil se ještě víc zmateně. Otcův obličej jen stěží rozeznal, protože ležel zády k oknu. Ve tváři si mu stíny hrály na schovávanou. Sledoval, jak je slamník prohnutý pod váhou jeho rozložitého těla. Vůbec ho neznepokojovalo, že byl nahý. Před dvěma lety v létě mu totiž Trino řekl: *„My chlapi jsme všichni stejní."* A tehdy se poprvé nahý natáhl na postel. Ale Senderinese to nijak nezaskočilo, spíše jej zaujal podivný tmavý porost. Na nic se nezeptal, nevydal ani hlásku, protože věděl, že je vše pouze otázkou času, stejně tak jako neoddiskutovatelná potřeba pracovat. Takže chvíli čekal a otálel s rozsvícením. Rozsvítil teprve, až když nabyl přesvědčení, že k tomu otec nemá co říci. Stiskl vypínač a rázem se všude rozjasnilo, jen do okna najednou padla tma. Otec byl nehybný jako postava z fotografie. Z úst pokroucených bolestí mu viselo vlákno slin, v jehož blízkosti si hověly dvě mouchy. Třetí moucha si troufale prohlížela nosní dírky. Nedýchal. Senderinesovi došlo, že je mrtvý. Nevědomky a neohrabaně couval, až narazil zadkem do dveří, které se zabouchly. Byl nucen čelit realitě. Netušil, co dělat. Ztuhnul a upřeně bez jediného mrknutí hleděl na mrtvého nebožtíka. Chvíli mu trvalo, než se trochu vzpamatoval, rukou zahnal mouchy, ale zůstával obezřetný, aby se náhodou otce nedotknul. Jedna moucha se zase snesla nad mrtvolu, ale chlapec ji znovu odehnal. Bušení z la Central na sebe nechalo strhnout pozornost. Nad mrtvým člověkem znělo najednou naléhavě až nesnesitelně. Byl to paradox. Přemýšlení v Senderinesově pojetí, znamenalo vyvinout nesmírné úsilí. V podstatě jej vyčerpávalo už jen přemýšlení nad tím, jak bude muset přemýšlet. Nechtěl zažívat strach ani překvapení. Několik minut stál jako přilepený u nohou železné postele a poslouchal svůj vlastní dech. Trino na něm vždycky nesnášel, že má ze všeho strach. Teď mu chtěl Senderines vyjít vstříc a nebát se,

protože to bylo to poslední, co pro něj mohl udělat. Poprvé v životě chlapec pocítil, že musí převzít zodpovědnost. Snažil se v těch šíleně vypadajících očích a děsivě strnulých ústech spatřit nějaké přívětivé rysy. V tom momentě začal na okraji cesty mezi stébly zpívat cvrček. Chlapec se vylekal, i když se mu obvykle cvrččí zpěv líbí. Pod postelí zahlédl otcovo oblečení. Hned jak ho uviděl, věděl, že první věc, co musí udělat, je obléci ho. Bylo by mu stydno, kdyby ho tu lidi z vesnice zítřejšího rána našli takhle. Sklonil se k oblečení. Zachvěl se, když zjistil, že je ještě teplé. Ponožky byly celé promáčené a děravé. Uchovávaly v sobě ještě zápach po živých nohou. Chlapec se s vyplašeným pohledem přiblížil k nebožtíkovi a neobratně mu je navlékl. Ucítil, jak mu v hrudi zběsile bije srdce, úplně stejně, jako když míval horečky. Senderines se snažil vyhýbat pohledu na nahé tělo. Zjistil, že když náhle dostane strach, stačí zavřít oči a sevřít čelisti a strach uteče jako vystrašený psík.

Váhal jestli mu má natáhnout trenýrky nebo ne. Nakonec mu přišly zbytečné, protože si jich stejně nikdo nevšimne. Vzal tedy staré záplatované kalhoty a marně se pokoušel nadzvednout Trinidadovu pravou nohu. Položil tedy kalhoty na okraj postele a zdvihl mrtvou nohu oběma rukama. Když se po nich chtěl jednou rukou natáhnout, váha nohy zvítězila nad sílou druhé ruky a svalila se těžkopádně zpět na lůžko. Cvrček u domovních dveří svým vtíravým zpěvem přehlušoval tupý hukot la Central. Z obilných polí doléhalo tlumené křepelčí skřehotání, které znělo tlumeně, místy až strojově. Byly to známé večerní zvuky a Senderines, ačkoli se nacházel ve zvláštní situaci, si je nespojoval s ničím neobvyklým. Chlapec se začal potit. Zničehonic zapomněl, cože se to právě chystal udělat, vnímal jen fyzický odpor, který se stavěl do protikladu k tomu, co měl v úmyslu vykonat. Znovu se přiblížil zády k mrtvole a uchopil otcovu nohu za kotník a jedním tahem si ji nadzdvihl na pravé rameno. Docílil toho, že pohodlně navlékl nohu do nohavice a celý postup opakoval s druhou nohou. Senderines se pousmál. Pot mu promáčel košili a světlé kadeře se mu umíněně lepily na čelo. Už se ničeho neobával, pokud tedy obava znamená nepohnout s neodstranitelnou překážkou. Hned si vzpomněl, jak naléhal na svého otce, když byl ještě malé dítě, aby se mu svěřil, proč ho pojmenoval Senderines.[12] Trino, který se v něm v té době ještě nezklamal, mu řekl:

„Furt kličkuješ po pěšinkách jako zajíci. Seš prostě jak zajíc."

Teď, když Senderines pocítil svoji opuštěnost, zalitoval, že se ho zavčas nezeptal na své pravé jméno. Přece nemůže chodit po světě bez toho, aby znal své křestní jméno. Ve

[12] Senderines – česky: pěšinky, cestičky, uličky

skutečnosti vůbec nevěděl jaký svět se otevíral za lysým pahorkem, kde bydleli dělníci z elektrárny C.E.S.A. Cesta se přesně v tom místě ztrácela a on slýchával, že cesta vede dál do města. Jednou se zeptal Conrada, cože to je za tím kopcem a Conrado mu řekl:

„To vůbec ani nechtěj vědět! Je tam plno hříchu."

Senderines o Vánocích navštívil Canora a ten přehnaně otevřel oči a vyprávěl mu:

„Je tam spousta světel a aut a víc lidí, než stébel na tomhle strništi."

Senderinese tím však neuspokojil.

„A co je to ten hřích?" Žádal odpověď nedočkavě.

Canor se pokřižoval a důvěrně pošeptal:

„Pan učitel říká, že hřích jsou ženy."

Senderines si představil městské ženy v černém oděvu, které mají na každém ňadru nalepenou žlutou lebku. Od té chvíle v něm blízkost Ovi, její neforemné paže a rudá oční víčka, budila obavy.

Podařilo se mu navléknout kalhoty až po Trinova stehna a tam se zastavil. Těžce oddychoval. Na prstících měl vytlačené červené rýhy, které vypadaly jako svaly od toho, jak dlouho tahal za švy kalhot. Otec mu najednou přišel cizí. Zemřel ve stejný den, kdy mu ukázal továrnu a chlapec začal usedavě plakat, když viděl černé turbíny s lebkami. Ale tohle je to, co z něj zbylo a bylo třeba ho zakrýt. Dlužil otci za svoji svobodu, protože všichni ostatní otcové, které znal, okleštili svobodu svých dětí a nutili je chodit do školy nebo do učení. Ten jeho mu svobodu neupíral a Senderines po důvodech nepátral. Byl za to otci prostě vděčný.

Pokusil se nadzvednout mrtvolu v pase, avšak marně. Křepelka už zpívala o něco blíže. Senderines si rukávem otřel pot z čela. Znovu se ho pokusil nadzvednout. *„Do pr…"* zabrblal. Najednou pocítil nenadálou bezmoc. Uvědomil si, že vyčerpal všechny možnosti. Nikdy se mu nepodaří navléct mu ty kalhoty, kam patří. Instinktivně se zahleděl do otcovy tváře a v jeho očích viděl hrůzu ze smrti. Chlapec poprvé toho večera pocítil neodbytné nutkání k pláči. *„Něco mu někde působí bolest,"* pomyslel si. Ale nerozplakal se, aby mu nezpůsobil ještě větší bolest, i když jen vědomí toho, že mu není schopen nijak ulehčit, mu tlačilo slzy do očí. Pozvedl hlavu, ale svůj zrak od něj s obavami odvrátil. Senderinese

pohltila noc a samota. Hlasitý šum z la Central vystupoval z řečiště a tvořil kontrast s tichem, které chlapce přivádělo do rozpaků. Instinktivně odstoupil několik metrů od postele. Dlouhou chvíli jen tak netečně stál. Vyzáblé paže mu ochable visely podél těla. Potřeboval slyšet nějaký hlas. Aniž by nad tím uvažoval, přišel k rádiu a zapnul ho. Naladila se stanice a huhňavý nesrozumitelný hlas se začal zesilovat. Senderines se znovu upřeně zahleděl do očí mrtvého a celý ztuhnul. Okamžitě vypnul přijímač, protože se mu zdálo, že ten divný hlas patří jeho otci. Cítil, že se mu chce křičet, a tak krůček po krůčku couval a přitom stále pozoroval mrtvolu. Když ucítil, že se zády dotkl dveří, vydechl. Aniž by se otočil, nahmatal kliku a otevřel dokořán.

Vyběhl do tmy. Cvrček vycítil na cestě jeho kroky a přestal zpívat. Od řeky vanul vlažný větřík, který ochlazoval chlapcovo oblečení. Doběhl až na kopeček a zastavil se. Na druhé straně obilného pole rozeznal světla Goyova domu. Zhluboka se nadechl. Určitě mu pomůže a stejně by nikdy nenašel nikoho jiného, kdo viděl Trina svlečeného. Za jeho zády cvrček nesměle obnovil své kri-kri. V trávě u cesty uviděl Senderines nějaké světélko. Zastavil se, poklekl na zem a rozhrnul stébla. *„Jé, světluška!“* řekl až nepřiměřeně vesele. Opatrně ji vzal mezi prsty a druhou rukou pracně vyndal z kapsy od kalhot krabičku od krému s provrtaným víčkem. Nadzdvihl víčko, vložil ji dovnitř a pečlivě zavřel. Na okraji pole narazil na hromadu kamení. Ty nejbělejší téměř fosforeskovaly ve tmě. Vzal do každé ruky jeden a tloukl jimi o sebe, až z nich radostně, ale pomíjivě vyskakovaly jiskry. Křepelka tentokrát zavolala tak neomaleně a blízko, že se chlapec polekal. Senderines ještě hodnou chvíli křesal kameny. Když už ho začaly bolet paže, tak toho nechal a konečně dorazil ke Goyovu domu a zabouchal nohou na dveře.

Když ho Ovi uviděla, velice se podivila.

„Kde ses tady vzal takhle pozdě?" řekla. *„Úplně jsi mě vyděsil!”*

Senderines stál na prahu, v každé ruce kámen a nevěděl, co odpovědět. Všiml si, jak vzadu v místnosti Goyo rozplétá vlasec.

„Děje se něco?“ Zaznělo zevnitř.

Senderinesovi se v momentě vrátilo vědomí, vyhrkl:

„Jdeš zítra lovit štiky?“

„Takže,“ zabručel Goyo a přišel ke dveřím. *„To tě jako teď v noci tvůj otec poslal, aby ses mě zeptal, jestli jdu zítra rybařit, jo?“*

Senderinesovi opadl úsměv na rtech. Zavrtěl neústupně hlavou a nakonec vykoktal:

„Otec umřel.“

Ovi, která držela dveře si oběma rukama zakryla rty.

„Matko Boží! Co to říkáš?“ zvolala a zbledla.

Goyo na to řekl:

„Ale no tak, pojď dál a neplácej hlouposti. Na co čekáš tam venku s těma šutrama v rukách? Kampak je neseš? Copak seš úplně na hlavu?“

Senderines se otočil a odhodil kameny někam do tmy směrem k okraji pole, kde zpívala křepelka. Pak vešel dovnitř a povyprávěl, co se stalo. Goyo vybuchl a mluvil nahlas na svoji ženu s takovým klidem, jakoby Senderines vůbec neexistoval.

„Tak to nakonec přece jen přehnal. Proč asi máme hlavu na krku? To mu patří, Trinovi. Dneska odpoledne se vsadili s Baudiliem, kdo z nich dvou toho víc sní. Jasně, že platil Baudilio. A víš kolik toho Trino sežral? Dva tucty vajec jen tak pro začátek, pak zhltnul sele včetně kostí a se vším! A já mu říkám: Přestaň už! A víš co mi na to odpověděl? Říká: Ztrať se ty špinavý prase! Pak do sebe nalil dva litry vína a nevěděl, co dělá. A já vždycky říkám: Kdo neumí pít, ať nepije. Patří mu to! A to je všecko, nemám co dodat.“

Goyo měl úplně šílený výraz v očích a když mluvil, jeho hlas nabýval zvláštního chvění. Byl úplně jiný, když rybařil. Ale pořád jeho obličej vypadal jako ryba. Najednou se otočil na chlapce, chytl ho za ruku a hrubě ho hodil doprostřed místnosti. Pak kopl do dveří a ty se zabouchly. Na Senderinese křičel, jako by to byla jeho vina:

„A pak, víš, co udělal? Dal mi dvě facky! A to bych neodpustil ani vlastnímu otci! Ať je mu země lehká. Když neumí pít, ať nepije! Vždyť já jsem konec konců ani nechtěl hrát, ale on mě donutil! Takže, když jednou vyhraješ sázku s Baudiliem, jindy musíš zase prohrát, říkám. To je prostě život. Jednou vyhraješ, jednou prohraješ. Ale on ne. A povídá: Máš trumf, že? A já na to, že jo, protože to bylo všem jasný. A Baudilio nás okřikl, že máme zavřít zobáky, že k tomu stačí jen sledovat hru. Ale já řekl, že mám trumf, ale on vyložil briskolu a Baudilio

doložil krále, ale já jsem neměl nic, čím bych přebil toho krále, i když jsem měl ten trumf, no a oni si pak rozdělili vklad.“

Goyo supěl. Z jeho kůže doslova prýštil pot, stejně jako když bojoval s parmami u splavu. Nechal se unést rostoucím rozčilením, protože věděl, že Trino už je mrtvý a neuslyší ho. Proto křičel na Senderinese, ve víře, že se něco z toho dostane až k jeho otci. Senderines na něj celý vysílený a zmatený užasle hleděl. Ovi zůstala zticha a opírala se mírně zkroucenýma rukama o opěradlo židle. Goyo ječel:

„No a Trino se zničehonic zvedl a vlepil mi dvě facky. Jen tak, jakoby nic! A říká: Tu máš a tu máš, za ten trumf. Ale já měl trumf, přísahám na svou matku, jen jsem neměl čím přebít toho krále a taky jsem to ukazoval Baudiliovi a ten se začal smát jako hlupák. A pak říkám Trinovi, že to není fér, protože jsem slabší a on začal křičet, že mi pošlape játra. A já si říkám, že takový hromotluk nemá právo mlátit někoho, kdo váží míň než sto kilo, protože to je to samý, jako mlátit ženskou. Ale on už byl v ráži a chystal se, že mě zmydlí, tak jsem se radši odporoučel a přísahal na todlencto, že se mu dosmrti nepodívám do obličeje. Tak už rozumíš?“

Goyo zkřížil palce na rukou a naléhavě je ukazoval Senderinesovi, ale Senderines to nechápal.

„Na todlencto jsem přísahal,“ zopakoval. *„A proto s tebou teďka nemůžu nikam jít, chápeš? Přísahal jsem, že už pro něj nikdy nehnu ani prstem a to je svatý, rozumíš? Všechno se to stalo přesně tak, jak jsem řekl.“*

Nastalo ticho. Goyovi se najednou změnil tón hlasu, když dodal:

„Zůstaň tu s námi, než jej zítra pohřbí. Vyspi se tady, ráno skočíš do vesnice a ohlásíš to farářovi.“

Senderines zavrtěl hlavou.

„Musím ho obléct,“ řekl. *„Leží nahý na posteli.“*

Ovi si zase přiložila ruce k ústům:

„Matko Boží!“ Hlesla.

Goyo zapřemýšlel. Dal si palce znovu do tvaru kříže a konečně řekl:

„Musíš to pochopit, přísahal jsem na todlencto, že se mu nepodívám do obličeje a nehnu pro něho ani prstem. Já si ho vážil, ale on mi dal dneska odpoledne dvě facky jen tak pro nic za nic. A to neodpouštím nikomu, ani vlastnímu otci. S tím se nedá nic dělat.“

Otočil se k dítěti zády a poodešel na konec pokoje. *„Dobře,“* řekl váhavě chlapec. Ovi vyšla za ním do tmy. Najednou byla Senderinesovi zima. A přitom se tak zahřál, když se snažil Trina obléct, nicméně nyní drkotal zubama. Ovi jej objala jednou paží a s neklidem řekla:

„Poslyš, chlapče, já tě nechci nechávat samotného dnes v noci, ale mám strašný strach z mrtvol. A to je čistá pravda. Hrozně se bojím rukou a nohou mrtvých. V tomhle ohledu jsem k ničemu."

Vystrašeně se ohlédla na jednu stranu a pak na druhou a dodala:

„Když došlo na mou vlastní matku, taky jsem u toho nebyla a vidíš, byla to moje matka a byla to moje povinnost. Později jsem si oddychla, protože mi švagrová řekla, že si dokonce i při oblékání naříkala. Chápeš to? Myslíš, že je normální, že si mrtvý stěžuje? Taky se říkalo, že na nohou mojí zemřelé tety se roztahovala kočka a mluvila s ní. Když jsou mrtví v domě, vždycky se dějí moc divné věci a já z toho mám strašný strach. Jenom čekám, až přijde čas dát nebožtíka do země, aby odpočíval.“

Třpyt hvězd padal na její ustrašený obličej a ona v tom okamžiku vypadala taky jako mrtvola. Chlapec neodpověděl. Od břehu byla slyšet křepelka, která se snažila přehlušit tupý hřmot z la Central.

„Co to bylo?“ zeptala se, celá zkoprnělá.

„Křepelka.“ Odpověděl chlapec.

„To takhle dělá každou noc?“

„Jo.“

„Určitě?“

Vylekaně sledovala mírné vlny v obilí.

„Jo.“

Prudce trhla hlavou:

„Matko Boží! To vypadalo, jako kdyby zpívala přímo tady, pod mou sukní.“

Chtěla se zasmát, ale z krku se jí vyloudilo neartikulovatelné zachrochtání. Hned na to odešla.

Senderines si vzpomněl na Conrada, protože pro něj bylo čím dál víc obtížnější vrátit se sám k Trinovi. Pocítil zvláštní obavu, že si začne stěžovat, když mu začne hýbat nohama. Nebo že najde toho prašivého kocoura z la Central, který vždycky koukal úplně jako člověk, jak si s ním povídá uveleben na jeho nohou. Conrado ho uklidňoval:

Že mrtví ve svých tělech někdy uchovávají vzduch, a když je ohneš v pase, tak chrčí, protože ten vzduch se uvolní a vyjde vrchem nebo spodem, ale ať se nebojí, že nemohou ublížit.

A taky, že za určitých okolností se zdá, že kočky zcela zřetelně vyslovují „moje“ namísto „mňau“, ale v tom není žádný úmysl, protože skutečně neříkají nic jiného než „mňau“.

A taky řekl, že ho ta smutná novina fakt dostala, krve by se v něm prý nedořezal, ale že je teď jako hlídací pes přivázaný u boudy, protože, kdyby se za jeho nepřítomnosti něco stalo, tak by to bylo na jeho zodpovědnost.

Takže ho poslal, ať se vrátí k otci, uloží se k spánku a počká na něho než mu ráno v šest hodin skončí směna a pak mu samozřejmě přijde s Trinem pomoct.

Chlapec se tedy zase ocitl sám u nádrže, klekl si na okraji a máchal si holé ručičky ve vodě. Pěnové chomáče vyplouvající z továrny svítily do tmy. Senderines ulomil kus klacku a pokoušel se přitáhnout k sobě ten nejbližší. Ale nezdařilo se, a tak mrštil klackem kamsi daleko a naštvaně si sedl na zem. Po jeho pravici la Central zamřížovaným otvorem nenasytně polykala vodu a hlučně vířila. Jinak byla řeka kolem hladká a nehybná, jen hvězdy do ní tiskly své zářící odrazy. Osiky na březích vrhaly vyzáblé přízračné stíny na klidnou vodní hladinu. Zpěv cvrčka a křepelky teď jen stěží rozeznal, protože je přehlušovalo hřmotné chrčení la Central.

Senderinese přepadly strašlivé myšlenky o štikách a pak taky pocit nutnosti obléct otce. Jenže otcovi přátelé buďto najednou přestali být jeho přáteli anebo neměli čas anebo

měli strach z mrtvých. Najednou se chlapcův obličej rozzářil, vytáhl z kapsy krabičku od krému a pootevřel ji. Brouček vyzařoval jasné až ledově zelenožluté světlo, které se odráželo od stříbrného víčka. Chlapec utrhl pár stébel trávy a vložil je do krabičky. Pomyslel si: *„Tahle havěť potřebuje jíst, jinak taky umře.“* Pak vzal klacík a přiložil jej ke světélku a hned nato ho zase oddálil, aby zjistil, že konec vůbec není ožehnutý. Pomyslel si, že ho tam asi držel jen krátkou dobu, takže ho znovu přiložil k mírně světélkujícímu zvířátku. Brouček se ve svém vězení bezmocně kroutil. Senderines si znovu rychle uvědomil, co musí udělat a rychle doběhl domů domu. Aniž by se podíval na lůžko s mrtvolou, proklouzl k nočnímu stolku a uložil světlušku na malou hromádku trávy. Zhasnul světlo a poodešel ke dveřím, aby se pokochal výsledkem svého snažení. Brouček ve tmě vypadal jako třpytící se tečka. Chlapec úžasem pootevřel ústa a na rtech se mu téměř vytvaroval úsměv. Měl ze sebe dobrý pocit. Pak zalitoval, že nechytil ještě další tři světlušky, aby mohl dát každou do jednoho rohu postele. Spokojeně si představoval, jak by to asi vypadalo.

V tom uslyšel od řeky zpěv a jeho úmysly vešly v zapomnění. Nedostaly se k němu žádné zprávy o tom, že by měl přijet Pernales. Ten přicházel vždy v létě do Cascajery zpracovávat kameny na výrobu mlátiček.[13] Jako nářadí používal jen jakési primitivní kladivo a svůj um rozdávat pečlivě mířené rány kamenům z řeky. Při každém úderu pukaly jako melouny a hrany úlomků byly ostré jako břitvy. Loni ho s Canorem rádi pozorovali jeho dílo. Nic neuspěchal, na spodním rtu měl přilepený kus cigarety, záplatovaný klobouk naražený do čela až těsně k očím a do toho si nedbale prozpěvoval. Hrdličky sem tam přelétly řeku rychlostí blesku a ryby se nebojácně opíraly o hladinu vody, protože věděly, že jim Pernales neublíží.

V zimě nebylo po Pernalesovi vidu ani slechu. Když každého rána dokončil sběr kamenů, vydal se z údolí s rancem v ruce a s písní na rtech nahoru po cestě až ke svahům. Conrado jednou říkal, že ho viděl ve městě prodávat před kinem zavařeniny. A Baudilio, vedoucí z elektrárny C.E.S.A., tvrdil, že viděl Pernalese, jak v chladných měsících chodí od domu k domu po žebrotě. Taky se říkalo, že Pernales tráví zimní období v Africe, jako vlaštovky. Ale důležité bylo, že se pravidelně každé léto vracel do Cascajery navázat na své dílo, které na osm měsíců opustil.

[13] Trillo – Předchůdce mlátičky, která se ve Španělsku používala namísto cepů. Jednalo se o primitivní sáně, které se zapřahaly za dobytek. Zespodu byly pobité úlomky ostrých křemenů a vláčením po obilí, docházelo ke tření, při kterém se oddělovala zrna od klasů.

Senderines rozpoznal jeho rozladěný zpěv, který vycházel odněkud mezi splavem a mostem. Pernalesův hlas jakoby zaháněl stíny a obavy a všechny problémy rázem rozpouštěl. Zabouchl dveře a vyběhl na pěšinku směrem k řece. Když se pěšina začala stáčet, uviděl pod mostem oheň, nad kterým se skláněl muž a bez ustání zpíval. Když se přiblížil, zřetelně rozeznal jeho načervenalou tvář, týdenní plnovous a otrhnaný jednoduchý oděv. Na pilíři mostu visel kus kartonu s nápisem *„Kubte si křemeně do mlátičky."*

Muž otočil hlavu, jakmile uslyšel dětské kroky:

„Ahoj," řekl, *„pojď blíž a sedni si. Tý jo, tys ale vyrostl! Už seš skoro chlap. Dáš si hlta?"*

Chlapec zavrtěl hlavou.

Pernales si posunul klobouk více do zátylku a dlouze se škrábal.

„Přišel sis se mnou zazpívat?" zeptal se. *"Já moc zpívat neumím, ale když mě to tady v hrudi začne svírat, začnu zpívat a je to pryč."*

„Ne" odvětil chlapec.

„No tak co teda chceš? Tvůj taťka loni nepotřeboval kameně. Asi se z něho přes rok stal bohatý velkostatkář, ne? Chi, chi, chi."

Chlapec naladil vážný tón:

„Otec umřel." řekl a zůstal v očekávání.

Muž na to nic neřekl. Několik sekund zůstal zaražený, jakoby hypnotizovaný ohněm. Chlapec k tomu dodal:

„Leží nahý na posteli a je potřeba ho obléct než se to ohlásí."

„Takže takhle to je." Řekl nakonec muž a znovu se začal zarputile škrábat na hlavě. Nebyl schopen se v tom okamžiku na chlapce zpříma podívat. Najednou se přestal škrábat a dodal:

„Takový je život. Jedni žijí kvůli tomu, aby pochovali ty druhé, kteří zemřeli. Nejhůř se bude mít ten, kdo zůstane poslední."

Plápolající plamínky ohně mu měnily v různých intervalech výraz ve tváři. Pernales se sehnul aby přiložil náruč chvojí. Přitom nenápadně pošilhával, co chlapec dělá. Pak řekl:

„Pernales je chudák, to víme všichni. Ale to neznamená, že za ním musí na každém kroku chodit lidi a říkat: Pernalesi, prosím, podej pomocnou ruku, jako by Pernales neměl nic jiného na práci, než podávat pomocnou ruku sousedovi. Pernalesova práce nikoho nezajímá, ale Pernalese naopak musí zajímat všechny záležitosti druhých. Takový už je život."

Na ohni se vařilo něco v kotlíku a vedle pilíře byly nakupeny bílé úlomky kamenů, ostré jako nože. Napravo se povalovalu půl tuctu pomačkaných plechovek a jedna lahev. Senderines si to všechno sice prohlížel, ale nevěnoval tomu nijak zvlášť pozornost. Když uviděl Pernalese, jak zvedá loket, vytušil, že vše dobře dopadne:

„Pomůžeš?“ Zeptal se po dlouhé promlce nalomeným hlasem chlapec.

Pernales si nad plameny oprášil ruce. Očka mu najednou ožila:

„Co se chystáš udělat s oblečením tvýho taťky?“ zeptal se jakoby jen tak ledabyle. *„To už mu přece nijak neposlouží. Oblečení bývá mrtvým velký, nevím, jak je to možný, ale vždycky to tak je.“*

Senderines na to:

„Dám ti otcův sváteční oblek, jestli mi pomůžeš.“

„Ale tak, kvůli tomu jsem to neřek,“ dodal muž. *„Ale vlastně, když nechám moji práci ladem, abych ti pomohl, tak bys na mě taky mohl brát ohledy, že chlapče? A co boty? Došlo ti, že boty tvýho taťky neunosíš ani jako klobouk?“*

„Jo.“ Odvětil chlapec. *„Ty ti dám taky“*

Poprvé v životě zakusil zvláštní potěšení z toho, že disponoval něčím, co může nabídnout dospělému. Všiml si, že by Pernales mohl mluvit neskutečně dlouhou dobu, aniž by se mu oharek odlepil od rtů.

„Tak jo.“ Řekl. Sebral lahev a vložil ji do vypouklé kapsy od kabátu. A pak nohou uhasil oheň.

„A jde se.“ Dodal.

Když došli na cestičku, starý se otočil na dítě:

„Jestli pozveš lidi na hostinu tvýho taťky, tak nezůstaneš sám.“ Řekl. *„Nikdy jsem nesnědl tolik čokolády, jak na oslavě mojí matky. Byly tam tehdy štyry tucty hostů. No, a pak umřela a tam mě nikdo neznal. A víš proč, synku? Protože tam nebyla žádná čokoláda.“*

Chlapec udělal dva kroky za každý jeden Pernalesův, který se kolébal jako vysloužilý lodní mistr. Zachroptěl, potom jakoby něco žvýkal a nakonec si ze všech sil odplivnul. Na to následovala otázka:

„Synku, víš, jak se plive bokem?“

„Ne,“ odvětil chlapec.

„To by ses měl naučit. Chlap, který si neumí odplivnout bokem, nemůže chodit sám po světě.“

Pernales se pořád usmíval. Chlapec ho neustále s úžasem sledoval, fascinovaly ho hluboké ďolíčky na obou tvářích.

„A jak se teda plive bokem? Zeptal se se zájmem. Pochopil, že by se měl naučit tuto techniku ovládat, když je teď na tom světě sám.

Muž se sklonil a otevřel pusu a chlapec div mu do ní nestrčil nos. Ale nic tam neviděl a také to tam nevábně páchlo. Pernales se zase vzpřímil.

„Je tady tma, vysvětlím ti to až doma.“

Leč domov opanovala Trinova němá, nehybná přítomnost na posteli. Všechny údy z něj takřka visely a obličej získal už za tak krátkou dobu voskový odstín. Když před něj Pernales předstoupil, smekl a udělal jakýsi nejasný posunek, jakoby se křižoval.

„Tak tady ho máme.“ Řekl. *„Vůbec se si nepodobá, vypadá pohuble.“*

Chlapci připadal otec jako obr. Pernales si všiml skvrny u polštáře.

„Přehnal to, že?“

Senderines na to:

„Říkal doktor, že umírají jenom slabí a vyhublí.“

„Ale prosim tě!“ Zazněla reakce. *„A to ti řekl doktor, jo?“*

„Jo.“ Odpověděl chlapec.

„Tak poslouchej,“ vysvětloval Pernales. *„Lidi umírají buďto proto, že nemají co jíst, anebo proto, že jí až moc.“*

Snažil se vytáhnout kalhoty k pasu mrtvého, ale nezdařilo se. Když v tom si všiml hromádky trávy se světluškou:

„Kdo sem přinesl to svinstvo?“ zeptal se.

„Nešahat!“

„To ty?“

„Jo.“

„A co to má za smysl?“

„To je jedno. Nešahej na to!“

Chlap se pousmál.

„Pomoz mi tady.“ Rozkázal. *„Tvůj otec váží jak kamión“*

Soustředil všechnu svou sílu do paží a na malý moment tělo nadzvedl, jenže chlapec nestihl synchronizovat své pohyby s jeho pohyby.

„Jestli přemýšlíš nad svýma blbostma, tak se nikam nepohnem.“ Zabrblal. *„Až ho zvednu, tak ty kalhoty vytáhneš nahoru, jinak tady budem donekonečna.“*

V tom si Pernales všiml budíku, který stál na stolku a hned se vydal ho prozkoumat.

„Svatá dobroto.“ Hlesnul. *„No, není ten budík parádní!? Víš, synku, že jsem vždycky chtěl mít přesně takový budík, jako je tenhle?“*

Pustil zvonění a čím se zvyšovala pronikavost zvonku, tím větší bezzubý úsměv mu vyvolávala na tváři. Začal se škrábat na hlavě.

„Líbí se mi.“ Řekl. *„Móc se mi líbí.“*

Chlapec už netrpělivě čekal. Trinidadova nahota a vosková bledost mu vyvolávaly pocit na zvracení. Řekl mu:

„Tak já ti ten budík taky dám, když mi ho pomůžeš oblíct."

„Ale, synku, o to teď přece vůbec nejde." Přispěchal zpět Pernales. *„Jasně, že nebudu zasahovat proti tvojí svobodné vůli. Jestli seš v dobrým rozmaru mě podarovat, tak prosím, ale já jsem tě o nic nežádal. Páč Pernales, když podává ruku, nikdy nenatahuje druhou, aby ho odměnili. Když se lidi ženou za ziskem, svět jde do háje. To je známá věc."*

Očka mu přitom potměšile zajiskřila. Zničehonic z pole začala zpívat křepelka a Pernales se uklidnil. Když se vše utišilo a byl slyšet zase jen monotónní hluk z la Central, mrknul na něj:

„Tenhle rok bude bohatý rok na křepelky." Řekl. *„Slyšels jak neklidně vykřikuje, mrška jedna?"*

Chlapec mu to beze slov odkýval a znovu upřel svůj zrak na svého otce. Ale Pernales si toho nevšímal.

„Kdepak máš ten oblek a body, které se mi chystáš podarovat?" Zeptal se. Senderines přešel ke skříni.

„Hele." Řekl.

Pernales se znatelným potěšením ohmatával líc tkaniny.

„No panečku, tak to je teda něco!" Užasl. *„Proužkovaný v barvě čokolády, přesně jak to mám rád. Až si tohle obleču, tak mě nepozná ani vlastní matka."*

Pousmál se a dodal:

„Víš, Paula, tam za kopcem, z toho bude hotová až mě uvidí. Ta je ti, hochu, vždycky nastrojená jak nějaká markýza. A já jí povídám: Pauli, kam tě schováme, kotě, aby tě náhodou neposraly mouchy? A ona se vždycky naštve. Chi, chi, chi."

Pernales si zul starý sandál a vložil bosou nohu do jedné z bot.

„Docela v nich plavu, hochu. Vidíš, můžeš se přesvědčit." Pod plnovousem se najednou skrývala tvář plná znepokojení a rozpaků: *„Co se s tím dá dělat?"*

Chlapec chvíli uvažoval.

„Tady někde musí mít ponožky se žlutýma pruhama." Řekl nakonec. *„Když si je nazuješ, tak ti ty boty budou líp sedět."*

„Tak je vyzkoušíme.“ Řekl na to stařík.

Vyndal proužkované žluté ponožky a jednu si nazul. Ve špici se mu utvořila kapsa s nevyplněným místem.

„No vidíš, hochu, padnou mě jak ulitý.“

Usmál se. Nazul si botu a zašněroval ji. Pak natáhl nohu a se šibalským výrazem ve tváři na ni spokojeně hleděl. Vypadal jako socha s nepřiměřeně velkým podstavcem.

„Tak co, myslíš, že si se mnou teď Paula ráda zatančí?“

Trino stále ležel na zádech a trpělivě nebo spíše rezignovaně vyčkával, až zakryjí jeho nahotu. Senderinesovi se únavou začaly klížit víčka. Statečně se přemáhal, aby udržel oči dokořán a pokaždé, když se na to zaměřil, pocítil, jak se mu oční bulvy roztahují a těsnají se v ohraničeném prostoru očních důlků. Podněty k cestě do světa snů byly všude kolem a sílily: Trinova nehybnost, pravidelný hluk z la Central, Pernalesův hlas, zpěv křepelky. Avšak věděl, že musí zůstat vzhůru, aby oblékl otcovo tělo.

Pernales si mezitím obul i druhou botu a při každém pohybu vratce lapal po rovnováze, jako člověk, který poprvé obul dřeváky. Pokaždé, když jeho chodidlo zakusilo pocit dosud nepoznaného pohodlí, se mu oční panenky rozjasnily, zastavil se, podíval se dolů a kochal se uspokojeným pohledem na ten zázrak. V tom si všiml, že je chlapec už netrpělivý, poškrábal se na hlavě a řekl:

„*Táák, do práce, hochu. Žádné otálení!“*

Přistoupil k nebožtíkovi, chytl ho oběma rukama pod pasem a rozkázal:

„Připrav se. Až ho zvednu, tak mu ty kalhoty navlečeš."

Povedlo se jim to až napotřetí. Potůčky potu mu stékaly po spáncích. Když mu zapínal knoflíky u kalhot, zamručel si pro sebe:

„To je poprvý, co tohle dělám jinýmu chlapovi.“

Senderines se lajdácky pousmál, protože Pernalese slyšel.

„Nechceš mu, chlapče, doufám, navlíkat tu novou košili? To ti povídám, z téhle košile bys ušil dvě pro sebe a ještě by tizbylo na záplaty.“

Když vyndal ze skříně Trinovu sváteční košilí, důvěrně špitl:

„Pokud se ti s takovouhle košilí něco stane, tak jenom oprava tě bude stát víc, než kdybys koupil novou.“

Přiložil si košili k tělu na své obnošené hadry a pohlédl na chlapce před sebou. Mrknul na něj a pousmál se.

„Tak jak vypadám?“ Zeptal se.

Chlapec už byl opravdu ospalý, ale nechtěl zůstat s mrtvým sám přes noc.

Pernales uvažoval nahlas:

„Kdybych vyšel mezi lidi v téhle košili, tak si pomyslí, že jsem zloděj. Ale kdybych věděl, že díky téhle košili se mnou Paula hodí tanec, tak to risknu a jdu do toho. Já dycky říkám: Proč mrhat novým oblečením pro mrtvého, když je na světě živý, který ji může nosit?“

„Je tvoje.“ Řekl chlapec, kterému už víčka obtěžkávala noc.

„Hochu, neříkám ne, protože tenhle kabát ti stejně k ničemu nebude. Aspoň to dodá šmrnc těm botům.“

Položil zářivou košili přes židli, vzal tu starou a zpocenou, kterou si Trino předtím vysvlékl, chytl ho v podpaždí a zvedl mu ruku.

„Tak, synku, chytni to tady a prostrč tu paži tímhle rukávem… A je to.“

Trinovy končetiny byl tak neohebné, až ho to zarazilo. Čekal na něco, co se nestalo:

„Nic neřekl." Řekl zklamaně, když se jim zákrok zdařil.

Pernales na něj udiveně vykulil oči:

„Kdo jako?“

„Otec.“

„A cos chtěl, aby ti řekl?“

„Ovi říkala, že mrtví mluví a někdy taky mluví kočky, které zůstávají u mrtvých."

„Ale jdi ty!“ Prohodil Pernales.

Když se mu povedlo obléct mrtvého, odšpuntoval lahev a polkl pořádný hlt. Lahev potom schoval zpátky do kapsy a budík dal do druhé. Pečlivě si přehodil oblek a košili přes předloktí. Pár vteřin zůstal stát v nohách postele a upřeně se zadíval na nebožtíka.

Najednou ze sebe vyrazil: *„Tenhle chlapík musel vidět ďábla, že má oči a pusu tak dokořán. Nezkoušels mu je zavřít?“*

„Ne.“ Odvětil chlapec.

Pernales chvíli váhal, pak přehodil oblečení přes židli a přistoupil k mrtvému. Podržel mu chvíli prsty na nehybných víčkách, a když oddálil ruku, Trinidad spal. Potom zauzlil šátek a vložil mu ho pod zátylek, čímž se mu předklonila hlava a ústa se zavřela. Na závěr řekl:

„Až to půjdeš ráno ohlásit, tak mu to můžeš vyndat.“

Senderinese se zmocnila úzkost.

„A musíš už doopravdy jít?“ Znepokojeně se zeptal.

„Vždyť už je hotovo. Podle dohody je po práci, ne?“

Chlapec se náhle probral:

„Kolik je?“

Pernales vyndal z kapsy budík.

„Tohle ukazuje dvě hodiny, možná jde napřed.“

„Conrado přijde z la Central až v šest.“ Vypadlo z chlapce. *„Nemohl bys tady se mnou počkat do té doby?“*

„Až do šesti? Hochu, a kdo myslíš, že udělá práci za mě?“

Senderines byl zoufalý. V momentě omrknul všechny věci v okolí a vyhrkl na něj jako přívalová vlna:

„Zůstaň a dám ti… Dám ti…“ Namířil si to ke skříni. *„…tuhle kravatu a tyhle trenky a tuhletu vestu a kabát a… a…“*

Všechno to postupně naházel na zem na neforemnou hromadu. Strach ho neskutečně svíral. Rozběhl se do rohu.

„…A tohle rádio!" Vykřikl.

Zadíval se prosebně na Pernalese vlhkými očky.

„Pernalesi, když zůstaneš, dám ti taky tohle rádio." Zopakoval triumfálně.

Pernales několika těžopádnými kroky přešel místnost. A pak řekl:

„Jde o to, že víc tratím já, abych ti vyhověl.“

Když Senderines viděl, že si sedá, věnoval mu úsměv plný vděčnosti. Teď už se konečně začíná všechno dařit. Conrado přijde v šest hodin a slunce na něj pak bude svítit dalších čtrnáct hodin. Celou vahou v mžiku sedl na taburet, lokty opřel o slamník a podepřel si bradu dlaněmi. Hned na to ho znovu začalo zmáhat vysílení, tentokrát však za potěšující okolnosti. Několik minut se vydržel na Pernalese dívat beze slov. Z řečiště se ozývalo tíživé „břink-břink“ z la Central.

Najednou chlapec vyhrkl:

„Pernalesi, jak se plive bokem? Já bych se to rád naučil.“

Pernales pomalu vyndal z kapsy lahev a napil se. Pil dlouho, jako by chlapce vůbec nebyl slyšel, jako kdyby tam žádný chlapec nikdy nebyl. Když dopil, tak lahev pečlivě zavřel a znovu schoval. A konečně začal vysvětlovat:

„Já jsem se, hochu, naučil plivat bokem, když jsem si uvědomil, že je na světě strašně moc zlých lidí. A když se s nima dostaneš do křížku, tak tě zavřou, ale když si jen takhle odplivneš bokem, tak ti nikdo neřekně ani ň. Takže jsem si řekl: Pernalesi, musíš se naučit plivat bokem, abys mohl zlým lidem ukázat, co si o nich myslíš, bez toho, aby si tě vzali do parády nebo tě zavřeli. A naučil jsem se to.“

Chlapcovi začala pomalu kolísat hlavička. Na moment se chlapci podařilo překonat únavu, přehnaně otevřel oči a zeptal se:

„A jako to teda děláš?“

Pernales otevřel pusu a mluvil jako by ji měl plnou těsta. Špinavým nehtem ukazováčku mu ukazoval na rty. Opakoval:

„To je jednoduchý, synku. Ohneš jazyk a do toho důlku nahrneš plivanec…“

Senderinesovy dočista ztěžkla víčka. Křepelka ztichla a zpěv cvrčka už nebylo slyšet dobrou čtvrthodinu.

„…pak to celý tlačíš takhle na zuby a…“

Senderines se nechával ukolébat. Vědomí, že je někdo na blízku a to, že otec leží oblečený na posteli, mu utišilo nervy. Všechno ostatní ztrácelo podstatu a bylo to strašně daleko. Ani ho netrápilo, co dalšího dne objeví za těmi svahy.

„…a pak ten plivanec vyletí tady bokem kolem zubů, protože…“

Přestože měl chlapec v úmyslu zvítězit nad zrádnou ospalostí, nakonec upadl do tvrdého spánku, s čelem opřeným o slamník vedle nohy mrtvého. Jeho rty vykreslovaly náznak úsměvu a na jeho hebké tvářičce se vyrýsoval nepatrný ďolíček.

Myslel, že se vzbudí za pár minut, ale když otevřel oči, světlo nového dne se už dralo oknem dovnitř a skřivani zpívali na cestě. Pernales už tam nebyl, ale Conrado ano. Jako by se mu tam zjevil z mlhy, v celé svojí velikosti a vážnosti. Stál u nohou postele. Chlapec se na něj ani nemusel znovu usmívat, protože se vzbudil ze snu s úsměvem na rtech a uvítal tak Conrada.

„Dobré ráno.“ Řekl.

Světluška už z nočního stolku nesvítila, ani cvrček už nezpíval, ani křepelka nezpívala. Jen hřmotné neutuchající dunění z la Central nadále tlouklo dole při řece. Conrado si zapnul všechny knoflíky na košili až ke krku, aby mohl důstojně vkročit k mrtvému. Senderines se zvedl a nohou odsunul taburet. Pak si uvědomil Trinovu přítomnost a všiml si, jak byl děsivě bledý, děsivě ztuhlý. Pochopil, že pro něj dnešního dne už slunce nesvítí. V ten moment mu zmizel úsměv ze rtů. Řekl:

„Jdu to ohlásit.“

Conrado kývnul a sednul si na taburet, kterým chvíli předtím hýbal chlapec. Posunul ho k posteli, vyndal pytlík s tabákem a začal si rolovat cigaretu. Ruce se mu u toho lehce třásly.

„Pospěš si.“ Dodal.

KONEC

6 Závěr

Na základě zkušeností a znalostí různých překladatelských postupů jsem se ve své práci snažil co nejvěrohodněji zachovat původní význam autorova textu. Bohužel jsem se nemohl pana spisovatele ohledně textu na nic dotázat, protože zemřel roku 2010. Během překladatelského procesu se objevilo několik problémů, respektive výzev, se kterými jsem si většinou po nastudování problematiky týkající se daného odvětví poradil. Většinou se jednalo o slangové výrazy nebo odborné názvy z oblasti fauny, flóry, zemědělských a průmyslových postupů či řemeslných nástrojů. V oblasti fauny bylo nutné se zaměřit na problematiku rybolovu, hmyzu a ptactva. V oblasti flóry a zemědělství jsem musel prostudovat zejména postupy při sklizni obilí. Nejvíce jsem se v překladovém komentáři zaměřoval na vlastní jména, přezdívky a názvy. Přestože text není vůbec jednoduchý, snažil jsem se zachováním významů a volbou slov neměnit ani cílovou skupinu čtenářů. Pokud neexistoval přesný výraz pro překládané slovo nebo jsem nemohl použít vhodný ekvivalent, volil jsem opisnou metodu nebo poznámky s vysvětlením. Takových případů však bylo jen několik a snažil jsem se jim vyhnout výběrem adekvátních opisných vazeb nebo restrukturalizováním věty. Snažil jsem se co nejvíce přiblížit umělecké hodnotě autorova stylu, nicméně, musím uznat, že Miguel Delibes nastavil laťku velice vysoko a možná i proto mi překlad tohoto díla zabral více času, než jsem původně předpokládal.

7 Anotace / Annotation

Jméno autora / The name of the author: Bc. Marian Zedník
Katedra romanistiky FF UP / Department of the Romance Studies, Philosophical Faculty

Komentovaný řeklad díla La mortaja od Miguela Delibese / Annotated translation of La mortaja by Miguel Delibes

Vedoucí bakalářské práce/Thesis supervisor: Mgr. Radim Zámec, Ph.D.
Počet stran/Number of pages: 71
Počet znaků/Number of characters: 137 409
Počet příloh/Number of attachments: 1
Počet titulů použité literatury/Number of used sources of literature: 18

Klíčová slova/Keywords: překlad/translation, povídka/short story, rubáš/chrisom, rubáš/grave clothes, Senderines/Senderines, vlastní jména/proper names, Miguel Delibes/Miguel Delibes

Překlad ze španělštiny do češtiny/Translation from Spanish to Czech
Charakteristika bakalářské práce
Předmětem této bakalářské práce je překlad povídky La mortaja – Rubáš od španělského autora Miguela Delibese. Součástí je také komentář k překladu, který je zaměřen zejména na vlastní jména, přezdívky a názvy.
Thesis character
The aim of this thesis is the translation of a short story La mortaja - Chrisom by a Spanish author Miguel Delibes. As a part of the thesis, there is a annotated comentary of the translation focussed mainly on proper names, nick names and terms.

8 Bibliografie

8.1 Primární

1) DELIBES, Miguel. *La mortaja*. Madrid: Alianza Editorial, 1995. ISBN 84-206-4601-6.

8.2 Sekundární

1) GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM, 2007. ISBN 978-84-675-1549-7.
2) CHALUPA, Jiří. *Španělsko - český, Česko - španělský slovník*. Praha: Fin, 2008. ISBN 978-80-244-2428-6.
3) HARTMANNOVÁ, Věra a kol. *Pravidla českého pravopisu*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005. ISBN 80-7182-145-4
4) KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
5) LEVÝ, Jiří. *Umění překladu.* Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X
6) LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0720-5.
7) OUŘEDNÍK, Patrik. *Šmírbuch jazyka českého*. Praha: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-638-X
8) VESELÁ, Jana. *Čeština a španělština srovnání syntaktických struktur.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. ISBN 80-7042-636-5
9) ZAVADIL, Bohumil. *Sintaxis del español actual*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1142-6.

8.3 Internetové zdroje

1) Botanical online. *Grillo topo*. Dostupné z WWW: <http://www.botanical-online.com/animales/grillotopo.htm> [9. července 2013].

2) Delibes, Miguel. *La mortaja*. Biblioteca Digital Ciudad Seva. Dostupné z WWW: <http://www.ciudadseva.com/textos/cuentos/esp/delibes/mortaja.htm > [14. června 2013].

3) ElMundo.es. Castilla y León. *Miguel Delibes, ilusionando de la Primavera de Praga.* Dostupné z WWW: <hhttp://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/19/castillayleon/1211195661.html> [21. června 2013].

4) ElPaís.com. Miguel Delibes – *El inventor de Castilla*. Dostupné z WWW: <http://www.elpais.com/especial/miguel-delibes/vida/> [14. června 2013].

5) Fundación Miguel Delibes. Siestas noc viento sur. Dostupné z WWW: <http://www.fundacionmigueldelibes.es/obras.html#obras/siestas-con-viento-sur> [4. července 2013].

6) Real Academia Española. Diccionario de la lengua Española. Dostupné z WWW: <http://lema.rae.es/drae/?val=pedernal> [6. července 2013].

7) Turismo Castilla la Mancha. *El Pernales, el último bandolero. 20 escapadas de legenda*. Dostupné z WWW: <http://www.turismocastillalamancha.com/escapadas/te-proponemos/el-pernales-el-ultimo-bandolero-20-escapadas-de-leyenda/> [16. června 2013].

8)Word Reference. Dostupné z WWW: <http://www.wordreference.com/sinonimos/reparar> [16. července 2013].

9 Přílohy

Původní text

La mortaja

El valle, en rigor, no era tal valle sino una polvorienta cuenca delimitada por unos tesos blancos e inhóspitos. El valle, en rigor no daba sino dos estaciones: invierno y verano y ambas eran extremosas, agrias, casi despiadadas. Al finalizar mayo comenzaba a descender de los cerros de greda un calor denso y enervante, como una lenta invasión de lava, que en pocas semanas absorbía las últimas humedades del invierno. El lecho de la cuenca, entonces, empezaba cuartearse por falta de agua y el río se encogía sobre sí mismo y su caudal pasaba en pocos días de una opacidad lora y espesa a una verdosidad de botella casi transparente. El trigo, fustigado por el sol, espigaba y maduraba apenas granado y a primeros de junio la cuenca únicamente conservaba dos notas verdes: la enmaranada fronda de las riberas del río y el emparrado que sombreaba la mayor de las tres edificaciones que se levantaban próximas a la corriente. El resto de la cuenca asumía una agónica amarillez de desierto. Era el calor y bajo él se hacía la siembra de los melonares, se segaba el trigo, y la codorniz, que había llegado con los últimos fríos de la Baja Extremadura, abandonaba los nidos y buscaba el frescor en las altas pajas de los ribazos. La cuenca parecía emanar un aliento fumoso, hecho de insignificantes partículas de greda y de polvillo de trigo. Y en invierno y verano la casa grande, flanqueada por el emparrado, emitía un «bom-bom» acompasado, casi siniestro, que era como el latido de un enorme corazón.

El nino jugaba en el camino, junto a la casa blanca, bajo el sol, y sobre los trigales, a su derecha, el cernícalo aleteaba sin avanzar, como si flotase en el aire, cazando insectos. La tarde cubría la cuenca compasivamente y el hombre que venía de la falda de los cerros, con la vieja chaqueta desmayada sobre los hombros, pasó por su lado, sin mirarle, empujó con el pie la puerta de la casa y casi a ciegas se desnudó y se desplomó en el lecho sin abrirlo. Al momento, casi sin transición, empezó a roncar arrítmicamente.

El Senderines, el nino, le siguió con los ojos hasta perderle en el oscuro agujero de la puerta; al cabo reanudó sus juegos.

Hubo un tiempo en que al nino le descorazonaba que sus amigos dijeran de su padre que tenía nombre de mujer; le humillaba que dijeran eso de su padre, tan fornido y poderoso. Anos antes, cuando sus relaciones no se habían enfriado del todo, el Senderines le preguntó si Trinidad era, en efecto, nombre de mujer. Su padre había respondido:

-Las cosas son según las tomes. Trinidad son tres, dioses y no tres diosas, ?comprendes? De todos modos mis amigos me llaman Trino para evitar confusiones.

El Senderines, el nino, se lo dijo así a Canor. Andaban entonces reparando la carretera y solían sentarse al caer la tarde sobre los bidones de alquitrán amontonados en las cunetas. Más tarde, Canor abandonó la Central y se marchó a vivir al pueblo a casa de unos parientes Sólo venía por la Central durante las Navidades.

Canor, en aquella ocasión, se las mantuvo tiesas e insistió que Trinidad era nombre de mujer como todos los nombres que terminaban en «dad» y que no conocía un solo nombre que terminara en «dad» y fuera nombre de hombre, No transigió, sin embargo:

-Bueno -dijo, apurando sus razones-. No hay mujer que pese más de cien kilos, me parece a mí. Mi padre pesa más de cien kilos.

Todavía no se banaban las tardes de verano en la gran balsa que formaba el río, junto ala central, porque ni uno ni otro sabía sostenerse sobre el agua. Ni osaban pasar sobre el muro de cemento al otro lado del río porque una vez que el Senderines lo intentó sus pies resbalaron en el verdín y sufrió una descalabradura. Tampoco el río encerraba por aquel tiempo alevines de carpa ni lucios porque aún no los habían traído de Aranjuez, El río no sólo daba por entonces barbos espinosos y alguna tenca, y Ovi, la mujer de Goyo, aseguraba que tenían un asqueroso gusto a cieno, A pesar de ello, Goyo dejaba pasar las horas sentado sobre la presa, con la cana muerta en los dedos, o buscando pacientemente ovas o gusanos para encarnar el anzuelo. Canor y el Senderines solían sentarse a su lado y le observaban en silencio. A veces el hilo se tensaba, la punta de la cana descendía hacia el río y entonces Goyo perdía el color e iniciaba una serie de movimientos precipitados y torpes. El barbo luchaba por su libertad pero Goyo tenía previstas alevosamente cada una de sus reacciones. Al fin el pez terminaba por reposar su fatiga sobre el muro y Canor y el Senderines le hurgaban cruelmente en los ojos y la boca con unos juncos hasta que le veían morir.

Más tarde los prohombres de la reproducción piscícola, aportaron al río alevines de carpa y pequenos lucios. Llegaron tres camiones de Aranjuez cargados de perolas con la recría, y allí la arrojaron a la corriente para que se multiplicasen. Ahora Goyo decía que los lucios eran voraces como tiburones y que a una lavandera de su pueblo uno de ellos le arrancó un brazo hasta el codo de una sola dentellada. El Senderines le había oído contar varias veces la misma historia y mentalmente decidió no volver a banarse sobre la quieta balsa de la represa. Mas una tarde pensó que los camiones de Aranjuez volcaron su carga sobre la parte baja de la represa y banándose en la balsa no habla por qué temer. Se lo dijo así a Goyo y Goyo abrió mucho los ojos y la boca, como los peces en la agonía, para explicarle que los lucios, durante la noche, daban brincos como títeres y podían salvar alturas de hasta más de siete metros. Dijo también que algunos de los lucios de Aranjuez estarían ya a más de veinte

kilómetros río arriba porque eran peces muy viajeros. El Senderines pensó, entonces, que la situación era grave. Esa noche sonó que se despertaba y al asomarse a la ventana sobre el río, divisó un ejército de lucios que saltaban la presa contra corriente; sus cuerpos fosforescían con un lúgubre tono cárdeno, como de fuego fatuo, a la luz de la luna. Le dominó un oscuro temor. No le dijo nada a su padre, sin embargo. A Trinidad le irritaba que mostrase miedo hacia ninguna cosa.

Cuando muy chico solía decirle:

-No vayas a ser como tu madre que tenía miedo de los truenos y las abejas. Los hombres no sienten miedo de nada.

Su madre acababa de morir entonces. El Senderines tenía una idea confusa de este accidente. Mentalmente le relacionaba con el piar frenético de los gorriones nuevos y el zumbido incesante de los tábanos en la tarde. Aún recordaba que el doctor le había dicho:

-Tienes que comer, muchacho. A los ninos flacos les ocurre lo que a tu madre.

El Senderines era flaco. Desde aquel día le poseyó la convicción de que estaba destinado a morir joven; le sucedería lo mismo que a su madre. En ocasiones, Trinidad le remangaba pacientemente las mangas de la blusita y le tanteaba el brazo, por abajo y por arriba:

-íBah! !Bah! -decía, decepcionado.

Los bracitos del Senderines eran entecos y pálidos. Trino buscaba en ellos, en vano, el nacimiento de la fuerza. Desde entonces su padre empezó a despreciarle. Perdió por él la ardorosa debilidad de los primeros anos. Regresaba de la Central malhumorado y apenas si le dirigía la palabra. Al comenzar el verano le dijo:

-?Es que no piensas banarte más en la balsa, tú?

El Senderines frunció el ceno; se azoró:

-Baja mucha porquería de la fábrica, padre -dijo.

Trino sonrió; antes que sonrisa era la suya una mueca displicente:

-Los lucios se comen a los ninos crudos ?no es eso?

El Senderines humilló los ojos. Cada vez que su padre se dirigía a él y le miraba de frente le agarraba la sensación de que estaba descubriendo hasta sus pensamientos más recónditos,

La C.E.S.A, montó una fábrica río arriba anos atrás. El Senderines sólo había ido allá una vez, la última primavera, y cuando observó cómo la máquina aquélla trituraba entre sus feroces mandíbulas

troncos de hasta un metro de diámetro con la misma facilidad que si fuesen barquillos, pensó en los lucios y empezó a temblar. Luego, la C.E.S.A. soltaba los residuos de su digestión en la corriente, y se formaban en la superficie unos montoncitos de espuma blanquiazul semejantes a icebergs. A el Senderines no le repugnaban las espumas pero le recordaban la proximidad de los lucios y temía al río. Frecuentemente, el Senderines, atrapaba alguno de aquellos icebergs y hundía en ellos sus bracitos desnudos, desde la orilla. La espuma le producía cosquillas en las caras posteriores de los antebrazos y ello le hacia reír. La última Navidad, Canor y él orinaron sobre una de aquellas pellas y se deshizo como si fuese de nieve.

Pero su padre seguía conminándole con los ojos. A veces el Senderines pensaba que la mirada y la corpulencia de Dios serían semejantes a las de su padre.

-La balsa está muy sucia, padre -repitió sin la menor intención de persuadir a Trinidad, sino para que cesase de mirarle.

-Ya. Los lucios andan por debajo esperando atrapar la tierna piernecita de un nino. ?A que es eso?

Ahora Trinidad acababa de llegar borracho como la mayor parte de los sábados y roncaba desnudo sobre las mantas. Hacía calor y las moscas se posaban sobre sus brazos, sobre su rostro, sobre su pecho reluciente de sudor, mas él no se inmutaba. En el camino, a pocos pasos de la casa, el Senderines manipulaba la arcilla e imprimía al barro las formas más diversas. Le atraía la plasticidad del barro. A el Senderines le atraía todo aquello cuya forma cambiase al menor accidente. La monotonía, la rigidez de las cosas le abrumaba. Le placían las nubes, la maleable ductilidad de la arcilla húmeda, los desperdicios blancos de la C.E.S.A., el trigo molido entre los dientes. Anos atrás, llegaron los Reyes Magos desde el pueblo más próximo, montados en borricos, y le dejaron, por una vez, un juguete en la ventana. El Senderines lo destrozó en cuanto lo tuvo entre las manos; él hubiera deseado cambiarlo. Por eso le placía moldear el barro a su capricho, darle una forma e, inmediatamente, destruirla.

Cuando descubrió el yacimiento junto al chorro del abrevadero, Conrado regresaba al pueblo después de su servicio en la Central:

-A tu padre no va a gustarle ese juego, ?verdad que no? -dijo.

-No lo sé -dijo el nino cándidamente.

-Los rapaces siempre andáis inventando diabluras. Cualquier cosa antes que cumplir vuestra obligación.

Y se fue, empujando la bicicleta del sillín, camino arriba. Nunca la montaba hasta llegar a la carretera. El Senderines no le hizo caso. Conrado alimentaba unas ideas demasiado estrechas sobre los deberes

de cada uno. A su padre le daba de lado que él se distrajese de esta o de otra manera. A Trino lo único que le irritaba era que él fuese débil y que sintiese miedo de lo oscuro, de los lucios y de la Central. Pero el Senderines no podía remediarlo.

Cinco anos antes su padre le llevó con él para que viera por dentro la fábrica de luz. Hasta entonces él no había reparado en la mágica transformación. Consideraba la Central, con su fachada cenida por la vieja parra, cono un elemento imprescindible de su vida. Tan sólo sabía de ella lo que Conrado le dijo en una ocasión:

-El agua entra por esta reja y dentro la hacemos luz; es muy sencillo.

Él pensaba que dentro existirían unas enormes tinas y que Conrado, Goyo y su padre apalearían el agua incansablemente hasta que de ella no quedase más que el brillo. Luego se dedicarían a llenar bombillas con aquel brillo para que, llegada la noche, los hombres tuvieran luz. Por entonces el «bom-born» de la Central le fascinaba. Él creía que aquel fragor sostenido lo producía su padre y sus companeros al romper el agua para extraerle sus cristalinos brillantes. Pero no era así. Ni su padre, ni Conrado, ni Goyo, amasaban nada dentro de la fábrica. En puridad, ni su padre, ni Goyo, ni Conrado «trabajaban» allí-, se limitaban a observar unas agujas, a oprimir unos botones, a mover unas palancas. El «bom-bom» que acompanaba su vida no lo producía, pues, su padre al desentranar el agua, ni al sacarla lustre; el agua entraba y luego salía tan sucia como entrara. Nadie la tocaba. En lugar de unas tinas rutilantes, el Senderines se encontró con unos torvos cilindros negros adornados de calaveras por todas partes y experimentó un imponente pavor y rompió a llorar. Posteriormente, Conrado le explicó que del agua sólo se aprovechaba la fuerza; que bastaba la fuerza del agua para fabricar la luz. El Senderines no lo comprendía; a él no le parecía que el agua tuviera ninguna fuerza. Si es caso aprovecharía la fuerza de los barbos y de las tencas y de las carpas, que eran los únicos que luchaban desesperadamente cuando Goyo pretendía atraparlos desde la presa. Más adelante, pensó que el negocio de su padre no era un mal negocio porque don Rafael tenía que comprar el trigo para molerlo en su fábrica y el agua del río, en cambio, no costaba dinero. Más adelante aún, se enteró de que el negocio no era de su padre, sino que su padre se limitaba a aprovechar la fuerza del río, mientras el dueno del negocio se limitaba a aprovechar la fuerza de su padre. La organización del mundo se modificaba a los ojos de el Senderines; se le ofrecía como una confusa marana.

A partir de su visita, el «bom-bom» de la Central cesó de agradarle. Durante la noche pensaba que eran las calaveras grabadas sobre los grandes cilindros negros, las que aullaban. Conrado le había dicho que los cilindros soltaban rayos como las nubes de verano y que las calaveras querían decir que quien tocase allí se moriría en un instante y su cuerpo se volvería negro como el carbón. A el Senderines, la vecindad de la Central comenzó a obsesionarle. Una tarde, el verano anterior, la fábrica se detuvo de pronto y entonces se dio cuenta el nino de que el silencio tenía voz, una voz opaca y misteriosa que no podía resistirla. Corrió junto a su padre y entonces advirtió que los hombres de la

Central se habían habituado a hablar a gritos para entenderse; que Conrado, la Ovi, y su padre, y Goyo, voceaban ya aunque en torno se alzara el silencio y se sintiese incluso el murmullo del agua en los sauces de la ribera.

El sol rozó la línea del horizonte y el Senderines dejó el barro, se puso en pie, y se sacudió formalmente las posaderas. En la base del cerro que hendía al sol se alzaban las blancas casitas de los obreros de la C.E.S.A. y en torno a ellas se elevaba como una niebla de polvillo blanquecino. El nino contempló un instante el agua de la balsa, repentinamente oscurecida en contraste con los tesos de greda, aún deslumbrantes, en la ribera opuesta. Sobre la superficie del río flotaban los residuos de la fábrica como espumas de jabón, y los cínifes empezaban a desperezarse entre las frondas de la orilla. El Senderines permaneció unos segundos inmóvil al sentir el zumbido de uno de ellos junto a Sí. De pronto se disparó una palmada en la mejilla y al notar bajo la mano el minúsculo accidente comprendió que había hecho blanco y sonrió. Con los dedos índice y pulgar recogió los restos del insecto y los examinó cumplidamente; no había picado aún; no tenía sangre. La cabecera de la cama del nino constituía un muestrario de minúsculas manchas rojas. Durante el verano su primera manifestación de vida, cada manana, consistía en ejecutar a los mosquitos que le habían atacado durante el sueno. Los despachurraba uno a uno, de un seco palmetazo y luego se recreaba contemplando la forma y la extensión de la mancha m la pared y su imaginación recreaba figuras de animales. Jamás le traicionó su fantasía. Del palmetazo siempre salía algo y era aquélla para él la más fascinante colección. Las noches húmedas sufría un desencanto. Los mosquitos no abandonaban la fronda del río y en consecuencia, el nino, al despertar paseaba su redonda mirada ávida, inútilmente, por los cuatro lienzos de pared mal encalada.

Se limpió los dedos al pantalón y entró en la casa. Sin una causa aparente, experimentó, de súbito, la misma impresión que el día que los cilindros de la fábrica dejaron repentinamente de funcionar. Presintió que algo fallaba en la penumbra aunque, de momento no acertara a precisar qué. Hizo un esfuerzo para constatar que la Central seguía en marcha y acto seguido se preguntó qué echaba de menos dentro del habitual orden de su mundo. Trinidad dormía sobre el lecho y a la declinante luz del crepúsculo el nino descubrió, una a una, las cosas y las sombras que le eran familiares. Sin embargo, en la estancia aleteaba una fugitiva sombra nueva que el nino no acertaba a identificar. Le pareció que Trinidad estaba despierto, dada su inmovilidad excesiva, y pensó que aguardaba a reconvenirle por algo y el nino, agobiado por la tensión, decidió afrontar directamente su mirada:

-Buenas tardes, padre -dijo, aproximándose a la cabecera del lecho.

Permaneció clavado allí, inmóvil, esperando. Mas Trino no se enteró y el nino parpadeaba titubeante, poseído de una sumisa confusión. Apenas divisaba a su padre, de espaldas a la ventana; su rostro era un indescifrable juego de sombras. Precisaba, no obstante, su gran masa afirmando el peso sobre el jergón. Su desnudez no le turbaba. Trino le dijo dos veranos antes: «Todos los hombres somos iguales.

» Y, por vez primera, se tumbó desnudo sobre el lecho y al Senderines no le deslumbró sino el oscuro misterio del vello. No dijo nada ni preguntó nada porque intuía que todo aquello, como la misma necesidad de trabajar, era una primaria cuestión de tiempo. Ahora esperaba, como entonces, y aun demoró unos instantes el dar la luz; y lo hizo cuando estuvo persuadido de que su padre no tenía nada que decirle. Pulsó el conmutador y al hacerse la claridad en la estancia bajó la noche a la ventana, Entonces se volvió y distinguió la mirada queda y mecánica del padre; sus ojos desorbitados y vidriosos. Estaba inmóvil como una fotografía. De la boca, crispada patéticamente, escurría un hilillo de baba, junto al que reposaban dos moscas. Otra inspeccionaba confiadamente los orificios de su nariz. El Senderines supo que su padre estaba muerto, porque no había estornudado. Torpe, mecánicamente fue reculando hasta sentir en el trasero el golpe de la puerta. Entonces volvió a la realidad. Permaneció inmóvil, indeciso, mirando sin pestanear el cadáver desnudo. A poco retornó lentamente sobre sus pasos, levantó la mano y espantó las moscas, poniendo cuidado en no tocar a su padre. Una de las moscas tornó sobre el cadáver y el nino la volvió a espantar. Percibía con agobiadora insistencia el latido de la Central y era como una paradoja aquel latido sobre un cuerpo muerto. Al Senderines le suponía un notable esfuerzo pensar; prácticamente se agotaba pensando en la perentoria necesidad de pensar. No quería sentir miedo, ni sorpresa. Permaneció unos minutos agarrado a los pies de hierro de la cama, escuchando su propia respiración. Trino siempre aborreció que él tuviese miedo y aun cuando en la vida jamás se esforzó el Senderines en complacerle, ahora lo deseaba porque era lo último que podía darle. Por primera vez en la vida, el nino o se sentía ante una responsabilidad y se esforzaba en ver en aquellos ojos enloquecidos, en la boca pavorosamente inmóvil, los rasgos familiares. De súbito, entre las pajas del borde del camino empezó a cantar un grillo cebollero y el nino se sobresaltó, aunque el canto de los cebolleros de ordinario le agradaba. Descubrió al pie del lecho las ropas del padre y con la visión le asaltó el deseo apremiante de vestirle. Le avergonzaba que la gente del pueblo pudiera descubrirle así a la manana siguiente. Se agachó junto a la ropa y su calor le estremeció. Los calcetines estaban húmedos y agujereados, conservaban aún la huella de un pie vivo, pero el nino se aproximó al cadáver, con los ojos levemente espantados, y desmanotadamente se los puso. Ahora sentía en el pecho los duros golpes del corazón, lo mismo que cuando tenía calentura. El Senderines, evitaba pasar la mirada por el cuerpo desnudo. Acababa de descubrir que metiéndose de un golpe en el miedo, cerrando los ojos y apretando la boca, el miedo huía como un perro acobardado.

Vaciló entre ponerle o no los calzoncillos, cuya finalidad le parecía inútil, y al fin se decidió por prescindir de ellos porque nadie iba a advertirlo. Tomó los viejos y parcheados pantalones de dril e intentó levantar la pierna derecha de Trinidad, sin conseguirlo. Depositó, entonces, los pantalones al borde de la cama y tiró de la pierna muerta hacia arriba con las dos manos, mas cuando soltó una de ellas para aproximar aquellos, el peso le venció y la pierna se desplomó sobre el lecho, pesadamente. A la puerta de la casa, dominando el sordo bramido de la Central, cantaba enojosamente el grillo. De

los trigales llegaba amortiguado el golpeteo casi mecánico de una codorniz. Eran los ruidos de cada noche y el Senderines, a pesar de su circunstancia, no podía darles una interpretación distinta. El nino empezó a sudar. Había olvidado el significado de sus movimientos y sólo reparaba en la resistencia física que se oponía a su quehacer. Se volvió de espaldas al cadáver, con la pierna del padre prendida por el tobillo y de un solo esfuerzo consiguió montarla sobre su hombro derecho. Entonces, cómodamente, introdujo el pie por la pernera y repitió la operación con la otra pierna. El Senderines sonreía ahora, a pesar de que el sudor empapaba su blusa y los rufos cabellos se le adherían obstinadamente a la frente. Ya no experimentaba temor alguno, si es caso el temor de tropezar con un obstáculo irreductible. Recordó súbitamente, cómo, de muy nino, apremiaba a su padre para que le explicase la razón de llamarle Senderines. Trino aún no había perdido su confianza en él. Le decía:

-Siempre vas buscando las veredas como los conejos; eres lo mismo que un conejo.

Ahora que el Senderines intuía su abandono lamentó no haberle preguntado cuando aún era tiempo su verdadero nombre. Él no podría marchar por el mundo sin un nombre cristiano, aunque en realidad ignorase qué clase de mundo se abría tras el teso pelado que albergaba a los obreros de la C.E.S.A. La carretera se perdía allí y él había oído decir que la carretera conducía a la ciudad. Una vez le preguntó a Conrado qué había detrás del teso y Conrado dijo:

-Mejor es que no lo sepas nunca. Detrás está el pecado.

El Senderines acudió a Canor durante las Navidades. Canor le dijo abriendo desmesuradamente los ojos:

-Están las luces y los automóviles y más hombres que canas en ese rastrojo.

Senderines no se dio por satisfecho:

-?Y qué es el pecado? -demandó con impaciencia.

Canor se santiguó. Agregó confidencialmente:

-El maestro dice que el pecado son las mujeres.

El Senderines se imaginó a las mujeres de la ciudad vestidas de luto y con una calavera amarilla prendida sobre cada pecho. A partir de entonces, la proximidad de la Ovi, con sus brazos deformes y sus párpados rojos, le sobrecogía.

Había conseguido levantar los pantalones hasta los muslos velludos de Trino y ahí se detuvo. Jadeaba. Tenía los deditos horizontalmente cruzados delincas rojas, como los muslos cuando se sentaba demasiado tiempo sobre las costuras del pantalón. Su padre le parecía de pronto un extraño. Su padre se murió el día que le mostró la fábrica y él rompió a llorar al ver las turbinas negras y las calaveras.

Pero esto era lo que quedaba de él y había que cubrirlo. Él debía a su padre la libertad, ya que todos los padres que él conocía habían truncado la libertad de sus hijos enviándolos al taller o a la escuela El suyo no le privó de su libertad y el Senderines no indagaba los motivos; agradecía a su padre el hecho en sí.

Intentó levantar el cadáver por la cintura, en vano. La codorniz cantaba ahora más cerca. El Senderines se limpió el sudor de la frente con la bocamanga. Hizo otro intento. «Cagüen» -murmuró-, De súbito se sentía impotente; presentía que había alcanzado el tope de sus posibilidades. Jamás lograría colocar los pantalones en su sitio, Instintivamente posó la mirada en el rostro del -padre y vio en sus ojos todo el espanto de la muerte. El nino, por primera vez en la noche, experimentó unos atropellados deseos de llorar. «Algo le hace dano en alguna parte», pensó. Pero no lloró por no aumentar su dano, aunque le empujaba a hacerlo la conciencia de que no podía aliviarlo. Levantó la cabeza y volvió los ojos atemorizados por la pieza. El Senderines reparó en la noche y en su soledad. Del cauce ascendía el rumor fragoroso de la Central acentuando el silencio y el nino se sintió desconcertado. Instintivamente se separó unos metros de la cama; durante largo rato permaneció en pie, impasible, con los escuálidos bracitos desmayados a lo largo del cuerpo. Necesitaba una voz y sin pensarlo más se acercó a la radio y la conectó. Cuando nació en la estancia y se fue agrandando una voz nasal ininteligible, el Senderines clavó sus ojos en los del muerto y todo su cuerpecillo se tensó. Apagó el receptor porque se le hacía que era su padre quien hablaba de esa extrana manera. Intuyó que iba a gritar y paso a paso fue reculando sin cesar de observar el cadáver.

Cuando notó en la espalda el contacto de la puerta suspiró y sin volverse buscó a tientas el pomo y abrió aquélla de par en par.

Salió corriendo a la noche. El cebollero dejó de cantar al sentir sus pisadas en el sendero. Del río ascendía una brisa tibia que enfriaba sus ropas húmedas. Al alcanzar el almorrón el nino se detuvo. Del otro lado del campo de trigo veía brillar la luz de la casa de Goyo. Respiró profundamente. Él le ayudaría y jamás descubriría a nadie que vio desnudo el cuerpo de Trino. El grillo reanudó tímidamente el cri-cri a sus espaldas Según caminaba, el Senderines descubrió una lucecita entre los yerbajos de la vereda. Se detuvo, se arrodilló en el suelo y apartó las pajas. «Oh, una luciérnaga» -se dijo, con una alegría desproporcionada. La tomó delicadamente entre sus dedos y con la otra mano extrajo trabajosamente del bolsillo del pantalón una cajita de betún con la cubierta horadada. Levantó la cubierta con cuidado y la encerró allí. En la linde del trigal tropezó con un montón de piedras. Algunas, las más blancas, casi fosforescían en las tinieblas. Tomó dos y las hizo chocar con fuerza. Las chispas se desprendían con un gozoso y efímero resplandor. La llamada insolente de la codorniz, a sus pies, le sobresaltó. El Senderines continuó durante un rato frotando las piedras hasta que le dolieron los brazos de hacerlo; sólo entonces se llegó a la casa de Goyo y llamó con el pie.

La Ovi se sorprendió de verle.

-?Qué pintas tú aquí a estas horas? -dijo-. Me has asustado.

El Senderines, en el umbral, con una piedra en cada mano, no sabía qué responder. Vio desplazarse a Goyo al fondo de la habitación, desenmaranando un sedal:

-?Ocurre algo? -voceó desde dentro.

A el Senderines le volvió inmediatamente la lucidez. Dijo:

-?Es que vas a pescar lucios manana?

-Bueno -grunó Goyo aproximándose-. No te habrá mandado tu padre a estas horas a preguntar si voy a pescar manana o no, ?verdad?

A el Senderines se le quebró la sonrisa en los labios Denegó con la cabeza, obstinadamente. Balbució al fin:

-Mi padre ha muerto.

La Ovi, que sujetaba la puerta, se llevó ambas manos a los labios:

-!Ave María! ?Qué dices? -dijo. Había palidecido.

Dijo Goyo:

-Anda, pasa y no digas disparates. ?Qué esperas ahí a la puerta con una piedra en cada mano? ?Dónde llevas esas piedras? ?Estás tonto?

El Senderines se volvió y arrojó los guijarros a lo oscuro, hacia la linde del trigal, donde la codorniz cantaba. Luego franqueó la puerta y contó lo que había pasado. Goyo estalló; hablaba a voces con su mujer, con la misma tranquilidad que si el Senderines no existiese.

-Ha reventado, eso. ?Para qué crees que tenemos la cabeza sobre los hombros? Bueno, pues a Trino le sobraba. Esta tarde disputó con Baudilio sobre quién de los dos comía más. Pagó Baudilio, claro. Y ?sabes qué se comió el Trino? Dos docenas de huevos para empezar; luego se zampó un cochinillo y hasta royó los huesos y todo. Yo le decía: «Para ya.» Y ?sabes qué me contestó? Me dice: «Tú a esconder, marrano.» Se había metido ya dos litros de vino y no sabía lo que se hacía. Y es lo que yo me digo, si no saben beber es mejor que no lo hagan. Le está bien empleado !eso es todo lo que se me ocurre!

Goyo tenía los ojos enloquecidos, y según hablaba, su voz adquiría unos trémolos extranos. Era distinto a cuando pescaba. En todo caso tenía cara de pez. De repente se volvió al nino, le tomó de la

mano y tiró de él brutalmente hacia dentro de la casa. Luego empujó la puerta de un puntapié. Voceó, como si el Senderines fuera culpable de algo:

-Luego me ha dado dos guantadas ?sabes? Y eso no se lo perdono yo ni a mi padre, que gloria haya. Si no sabe beber que no beba. Al fin y al cabo yo no quería jugar y él me obligó a hacerlo. Y si le había ganado la apuesta a Baudilio, otras veces tendremos que perder, digo yo. La vida es así. Unas veces se gana y otras se pierde. Pero él, no. Y va y me dice: «?Tienes triunfo?» Y yo le digo que sí, porque era cierto y el Baudilio terció entonces que la lengua en el culo y que para eso estaban las senas. Pero yo dije que sí y él echó una brisca y Baudilio sacudió el rey pero yo no tenía para matar al rey aunque tenía triunfo y ellos se llevaron la baza.

Goyo jadeaba. El sudor le escurría por la piel lo mismo que cuando luchaba con los barbos desde la presa. Le exaltaba una irritación creciente a causa de la conciencia de que Trino estaba muerto y no podía oírle. Por eso voceaba a el Senderines en la confianza de que algo le llegara al otro y el Senderines le miraba atónito, enervado por una dolorosa confusión. La Ovi permanecía muda, con las chatas manos levemente crispadas sobre el respaldo de una silla. Goyo vociferó:

-Bueno, pues Trino, sin venir a cuento, se levanta y me planta dos guantadas. Así, sin más; va y me dice: «Toma y toma, por tu triunfo. » Pero yo sí tenía triunfo, lo juro por mi madre, aunque no pudiera montar al rey, y se lo ensené a Baudilio y se puso a reír a lo bobo y yo le dije a Trino que era un mermado y él se puso a vocear que me iba a pisar los hígados. Y yo me digo que un hombre como él no tiene derecho a golpear a nadie que no pese cien kilos, porque es lo mismo que si pegase a una mujer. Pero estaba cargado y quería seguir golpeándome y entonces yo me despaché a mi gusto y me juré por éstas que no volvería a mirarle a la cara así se muriera. ?Comprendes ahora?

Goyo montó los pulgares en cruz y se los mostró insistentemente a el Senderines, pero el Senderines no le comprendía.

-Lo he jurado por éstas -agregó- y yo no puedo ir contigo ahora; ?sabes? Me he jurado no dar un paso por él y esto es sagrado, ?comprendes? Todo ha sido tal y como te lo digo.

Hubo un silencio. Al cabo, anadió Goyo, variando de tono:

-Quédate con nosotros hasta que le den tierra manana. Duerme aquí; por la manana bajas al pueblo y avisas al cura.

El Senderines denegó con la cabeza:

-Hay que vestirle --dijo-. Está desnudo sobre la cama.

La Ovi volvió a llevarse las manos a la boca:

-!Ave María! -dijo.

Goyo reflexionaba. Dijo al fin, volviendo a poner en aspa los pulgares:

-!Tienes que comprenderme! He jurado por éstas no volver a mirarle a la cara y no dar un paso por él. Yo le estimaba, pero él me dio esta tarde dos guantadas sin motivo y ello no se lo perdono yo ni a mi padre. Ya está dicho.

Le volvió la espalda al nino y se dirigió al fondo de la habitación, El Senderines vaciló un momento: «Bueno», dijo. La Ovi salió detrás de él a lo oscuro. De pronto, el Senderines sentía frío. Había pasado mucho calor tratando de vestir a Trino y, sin embargo, ahora, le castaneteaban los dientes. La Ovi le agarró por un brazo; hablaba nerviosamente:

-Escucha, hijo. Yo no quería dejarte solo esta noche, pero me asustan los muertos. Ésta es la pura verdad. Me dan miedo las manos, los pies de los muertos, Yo no sirvo para eso.

Miraba a un lado y a otro empavorecida. Agregó:

-Cuando lo de mi madre tampoco estuve y ya ves, era mi madre y era en mí una obligación. Luego me alegré porque mi cunada me dijo que al vestirla después de muerta todavía se quejaba. !Ya ves tú! ?Tú crees, hijo, que es posible que se queje un muerto? Con mi tía también salieron luego con que si la gata estuvo hablando sola tendida a los pies de la difunta. Cuando hay muertos en las casas suceden cosas muy raras y a mí me da miedo y sólo pienso en que llegue la hora del entierro para descansar.

El resplandor de las estrellas caía sobre su rostro espantado y también ella parecía una difunta. El nino no respondió. Del ribazo llegó el golpeteo de la codorniz dominando el sordo estruendo de la Central.

-?Qué es eso? -dijo la mujer, electrizada.

-Una codorniz -respondió el nino.

-?Hace así todas las noches?

-Sí.

-?Estás seguro?

Ella contemplaba sobrecogida el leve oleaje del trigal.

-Sí.

Sacudió la cabeza:

-¡Ave María! Parece como si cantara aquí mismo; debajo de mi saya.

Y quiso reír, pero su garganta emitió un ronquido inarticulado. Luego se marchó.

El Senderines pensó en Conrado porque se le hacia cada vez más arduo regresar solo al lado de Trino. Vagamente temía que se quejase si él volvía a manipular con sus piernas o que el sarnoso gato de la Central, que miraba talmente como una persona, se hubiera acostado a los pies de la cama y estuviese hablando. Conrado trató de tranquilizarle. Le dijo:

Que los muertos, a veces, conservan aire en el cuerpo y al doblarles por la cintura chillan porque el aire se escapa por arriba o por abajo, pero que, bien mirado, no pueden hacer daño.

Que los gatos en determinadas ocasiones parece ciertamente que en lugar de «miau» dicen «mío», pero te vas a ver y no han dicho más que «miau» y eso sin intención.

Que la noticia le había dejado como sin sangre, ésta es la verdad, pero que estaba amarrado al servicio como un perro, puesto que de todo lo que ocurriese en su ausencia era él el único responsable.

Que volviera junto a su padre, se acostara y esperase allí, ya que a las seis de la mañana terminaba su turno y entonces, claro, iría a casa de Trino y le ayudaría.

Cuando el niño se vio de nuevo solo junto a la balsa se arrodilló en la orilla y sumergió sus bracitos desnudos en la corriente. Los residuos de la C.E.S.A. resaltaban en la oscuridad y el Senderines arrancó un junco y trató de atraer el más próximo. No lo consiguió y, entonces, arrojó el junco lejos y se sentó en el suelo contrariado. A su derecha, la reja de la Central absorbía ávidamente el agua, formando unos tumultuosos remolinos. El resto del río era una superficie bruñida, inmóvil, que reflejaba los agujeritos luminosos de las estrellas. Los chopos de las márgenes volcaban una sombra tenue y fantasmal sobre las aguas quietas. El cebollero y la codorniz apenas se oían ahora, eclipsadas sus voces por las gárgaras estruendosas de la Central. El Senderines pensó con pavor en los lucios y, luego, el la necesidad de vestir a su padre, pero los amigos de su padre o habían dejado de serlo, o estaban afanados, o sentían miedo de los muertos. El rostro del niño o se iluminó de pronto, extrajo la cajita de betún del bolsillo y la entreabrió. El gusano brillaba con un frío resplandor verdiamarillo que reverberaba en la cubierta plateada. El niño arrancó unas briznas de hierba y las metió en la caja. «Este bicho tiene que comer -pensó-, si no se morirá también.» Luego tomó una pajita y la aproximó a la luz; la retiró inmediatamente y observó el extremo y no estaba chamuscado y él imaginó que aún era pronto y volvió a incrustarla en la blanda fosforescencia del animal. El gusano se retorcía impotente en su prisión. Súbitamente, el Senderines se incorporó y, a pasos rápidos, se encaminó a la casa. Sin mirar al lecho con el muerto, se deslizó hasta la mesilla de noche y una vez allí colocó la luciérnaga sobre el leve montoncito de yerbas, apagó la luz y se dirigió a la puerta para estudiar el efecto. La puntita del gusano rutilaba en las tinieblas y el niño entreabrió los labios en una semisonrisa. Se sentía más conforme. Luego pensó que debería cazar tres luciérnagas más para disponer una en cada esquina de la cama y se complació previendo el conjunto.

De pronto, oyó cantar abajo, en el río, y olvidó sus proyectos. No tenía noticias de que el Pernales hubiera llegado. El Pernales bajaba cada verano a la Cascajera a fabricar piedras para los trillos. No tenía otros útiles que un martillo rudimentario y un pulso matemático para golpear los guijarros del río. A su golpe éstos se abrían como rajas de sandía y los bordes de los fragmentos eran agudos como hojas de afeitar. Canor y él, antaño, gustaban de verle afanar, sin precipitaciones, con la colilla apagada fija en el labio inferior, el parcheado sombrero sobre los ojos, canturreando perezosamente. Las tórtolas cruzaban de vez en cuando sobre el río como ráfagas: y los peces se arrimaban hasta el borde del agua sin recelos porque sabían que el Pernales era inofensivo.

Durante el invierno, el Pernales desaparecía. Al concluir la recolección, cualquier mañana, el Pernales ascendía del cauce con un hatillo en la mano y se marchaba carretera adelante, hacia los tesos, canturreando. Una vez, Conrado dijo que le había visto vendiendo confituras en la ciudad, a la puerta de un cine. Pero Baudilio, el capataz de la C.E.S.A., afirmaba que el Pernales pasaba los meses fríos mendigando de puerta en puerta. No faltaba quien decía que el Pernales invernaba en el África como las golondrinas. Lo cierto es que al anunciarse el verano llegaba puntualmente a la Cascajera y reanudaba el oficio interrumpido ocho meses antes.

El Senderines escuchaba cantar desafinadamente más abajo de la presa, junto al puente; la voz del Pernales ahuyentaba las sombras y los temores y hacía solubles todos los problemas. Cerró la puerta y tomó la vereda del río. Al doblar el recodo divisó la hoguera bajo el puente y al hombre inclinándose sobre el fuego sin cesar de cantar. Ya más próximo distinguió sus facciones rojizas, su barba de ocho días, su desastrada y elemental indumentaria. Sobre el pilar del puente, un cartelón de brea decía: «Se benden penales para trillos.»

El hombre volvió la cara al sentir los pasos del niño:

-Hola -dijo-, entra y siéntate. ¡Vaya como has crecido! Ya eres casi un hombre. ¿Quieres un trago?

El niño denegó con la cabeza.

El Pernales empujó el sombrero hacia la nuca y se rascó prolongadamente:

-¿Quieres cantar conmigo? -preguntó-. Yo no canto bien, Pero cuando me da la agonía dentro del Pecho, me pongo a cantar y sale.

-No -dijo el niño.

-¿Qué quieres entonces? Tu padre el año pasado no necesitaba piedras. ¿Es que del año pasado a éste se ha hecho tu padre un rico terrateniente? Ji, ji, ji.

El niño adoptó una actitud de gravedad.

-Mi padre ha muerto -dijo y permaneció a la expectativa.

El hombre no dijo nada; se quedó unos segundos perplejo, como hipnotizado por el fuego. El niño agregó:

-Está desnudo y hay que vestirle antes de dar aviso.

-¡Ahí va! -dijo, entonces, el hombre y volvió a rascarse obstinadamente la cabeza. Le miraba ahora el niño de refilón. Súbitamente dejó de rascarse y añadió:

-La vida es eso. Unos viven para enterrar a los otros que se mueren. Lo malo será para el que muera el último.

Los brincos de las llamas alteraban a intervalos la expresión de su rostro, El Pernales se agachó para arrimar al fuego una brazada de pinocha. De reojo observaba al niño. Dijo:

-El Pernales es un pobre diablo, ya lo sabemos todos. Pero eso no quita para que a cada paso la gente venga aquí y me diga: «Pernales, por favor, échame una mano», como si Pernales no tuviera más que hacer que echarle una mano al vecino. El negocio del Pernales no le importa a nadie; al Pernales, en cambio tienen que importarle los negocios de los demás. Así es la vida.

Sobre el fuego humeaba un puchero y junto al pilar del puente se amontonaban las esquirlas blancas, afiladas como cuchillos. A la derecha, había media docena de latas abolladas y una botella. El Senderines observaba todo esto sin demasiada atención y cuando vio al Pernales empinar el codo intuyó que las cosas terminarían por arreglarse:

-¿Vendrás? -preguntó el niño, al cabo de una pausa, con la voz quebrada.

El Pernales se frotó una mano con la otra en lo alto de las llamas. Sus ojillos se avivaron:

-¿Qué piensas hacer con la ropa de tu padre? -preguntó como sin interés-. Eso ya no ha de servirle. La ropa les queda a los muertos demasiado holgada; no sé lo que pasa, pero siempre sucede así.

Dijo el Senderines:

-Te daré el traje nuevo de mi padre si me ayudas.

-Bueno, yo no dije tal -agregó el hombre-. De todas formas si yo abandono mi negocio para ayudarte, justo es que me guardes una atención, hijo. ¿Y los zapatos? ¿Has pensado que los zapatos de tu padre no te sirven a ti ni para sombrero?

-Sí -dijo el niño-. Te los daré también.

Experimentaba, por primera vez, el raro placer de disponer de un resorte para mover a los hombres El Pernales podía hablar durante mucho tiempo sin que la colilla se desprendiera de sus labios.

-Está bien -dijo. Tomó la botella y la introdujo en el abombado bolsillo de su chaqueta. Luego apagó el fuego con el pie:

-Andando -agregó.

Al llegar al sendero, el viejo se volvió al niño:

-Si invitaras a la boda de tu padre no estarías solo -dijo-. Nunca comí yo tanto chocolate como en la boda de mi madre. Había allí más de cuatro docenas de invitados. Bueno, pues, luego se murió ella y allí nadie me conocía. ¿Sabes por qué, hijo? Pues porque no había chocolate.

El niño daba dos pasos por cada zancada del hombre, que andaba bamboleándose como un veterano contramaestre. Carraspeó, hizo como si masticase algo y por último escupió con fuerza. Seguidamente preguntó:

-¿Sabes escupir por el colmillo, hijo?

-No -dijo el niño

-Has de aprenderlo. Un hombre que sabe escupir por el colmillo ya puede caminar solo por la vida.

El Pernales sonreía siempre. El niño le miraba atónito; se sentía fascinado por los huecos de la boca del otro.

-¿Cómo se escupe por el colmillo? -preguntó, interesado. Comprendía que ahora que estaba solo en el mundo le convenía aprender la técnica del dominio y la sugestión.

El hombre se agachó y abrió la boca y el niño metió la nariz por ella, pero no veía nada y olía mal. El Pernales se irguió:

-Está oscuro aquí, en casa te lo diré.

Mas en la casa dominaba la muda presencia de Trino, inmóvil, sobre la cama. Sus miembros se iban aplomando y su rostro, en tan breve tiempo, había adquirido una tonalidad cérea. El Pernales, al cruzar ante él, se descubrió e hizo un borroso ademán, como sí se santiguara.

-¡Ahí va! -dijo-. No parece él; está como más flaco.

Al niño, su padre muerto le parecía un gigante. El Pernales divisó la mancha que había junto al embozo.

-Ha reventado ¿eh?

Dijo el Senderines:

-Decía el doctor que sólo se mueren los flacos.

-¡Vaya! -respondió el hombre-. ¿Eso dijo el doctor?

-Sí -prosiguió el niño.

-Mira -agregó el Pernales-. Los hombres se mueren por no comer o por comer demasiado.

Intentó colocar los pantalones en la cintura del muerto sin conseguirlo. De repente reparó en el montoncito de yerbas con la luciérnaga:

-¿Quién colocó esta porquería ahí? - dijo

-¡No lo toques!

-¿Fuiste tú?

-Sí.

-¿Y qué pinta eso aquí?

-¡Nada; no lo toques!

El hombre sonrió.

-¡Echa una mano! -dijo-. Tu padre pesa como un camión.

Concentró toda su fuerza en los brazos y por un instante levantó el cuerpo, pero el niño no acertó a coordinar sus movimientos con los del hombre:

-Si estás pensando en tus juegos no adelantaremos nada -gruñó-. Cuando yo levante, echa la ropa hacia arriba, si no no acabaremos nunca.

De pronto el Pernales reparó en el despertador en la repisa y se fue a él derechamente.

-¡Dios! -exclamó-. ¡Ya lo creo que es bonito el despertador! ¿Sabes, hijo, que yo siempre quise tener un despertador igualito a éste?

Le puso o a sonar y su sonrisa desdentada se distendía conforme el timbre elevaba su estridencia. Se rascó la cabeza.

-Me gusta -dijo-. Me gusta por vivir.

El niño se impacientaba. La desnudez del cuerpo de Trinidad, su palidez de cera, le provocaban el vómito. Dijo:

-Te daré también el despertador si me ayudas a vestirle.

-No se trata de eso ahora, hijo -se apresuró el Pernales-. Claro que yo no voy a quitarte la voluntad si tienes el capricho de obsequiarme, pero yo no te he pedido nada, porque el Pernales si mueve una mano no extiende la otra para que le recompensen. Cuando el interés mueve a los hombres, el mundo marcha mal; es cosa sabida.

Sus ojillos despedían unas chispitas socarronas. Cantó la codorniz en el trigo y el Pernales se aquietó. Al concluir el ruido y reanudarse el monótono rumor de la Central, guiñó un ojo.

-Este va a ser un buen año de codornices -dijo-. ¿Sentiste con qué impaciencia llama la tía?

El niño asintió sin palabras y volvió los ojos al cadáver de su padre. Pero el Pernales no se dio por aludido.

-¿Dónde está el traje y los zapatos que me vas a regalar? -preguntó-. El Senderines le llevó al armario.

-Mira -dijo.

El hombre palpaba la superficie de la tela con sensual delectación.

-¡Vaya, si es un terno de una vez! -dijo-. Listado y color chocolate como a mí me gustan. Con él puesto no me va a conocer ni mi madre.

Sonreía. Agregó:

-La Paula, allá arriba, se va a quedar de una pieza cuando me vea, Es estirada como una marquesa, hijo. Yo la digo:

«Paula, muchacha, ¿dónde te pondremos que no te cague la mosca?» Y ella se enfada. Jí, ji, ji.

El Pernales se descalzó la vieja sandalia e introdujo su pie descalzo en uno de los zapatos.

-Me bailan, hijo. Tú puedes comprobarlo. -Sus facciones, bajo la barba, adoptaron una actitud entre preocupada y perpleja--: ¿Qué podemos hacer?

El niño reflexionó un momento.

-Ahí tiene que haber unos calcetines de listas amarillas -dijo al cabo-. Con ellos puestos te vendrán los zapatos más justos.

-Probaremos -dijo el viejo.

Sacó los calcetines de listas amarillas del fondo de un cajón y se vistió uno. En la punta se le formaba una bolsa vacía.

-Me están que ni pintados, hijo.

Sonreía. Se alzó el zapato y se lo abrochó; luego estiró la pierna y se contempló con una pícara expresión de complacencia. Parecía una estatua con un pedestal desproporcionado.

-¿Crees tú que Paula querrá bailar conmigo, ahora, hijo?

A sus espaldas, Trino esperaba pacientemente, resignadamente, que cubriera su desnudez. A el Senderines empezaba a pesarle el sueño sobre las cejas. Se esforzaba en mantener los ojos abiertos y, a cada intento, experimentaba la sensación de que los globos oculares se dilataban y oprimían irresistiblemente los huecos de sus cuencas. Inmovilidad La inmovilidad de Trino, el zumbido de la Central, la voz del Pernales, el golpeteo de la codorniz, eran incitaciones casi invencibles al sueño. Mas él sabía que era preciso conservarse despierto, siquiera hasta que el cuerpo de su padre estuviera vestido.

El Pernales se había calzado el otro pie y se movía ahora con el equilibrio inestable de quien por primera vez calza zuecos. De vez en cuando, la confortabilidad inusitada de sus extremidades tiraba de sus pupilas y él entonces cedía, bajaba los ojos, y se recreaba en el milagro, con un asomo de vanidosa complacencia. Advirtió súbitamente la impaciencia del pequeño, se rascó la cabeza y dijo:

-¡Vaaaya! A trabajar. No me distraigas hijo.

Se aproximó al cadáver e introdujo las dos manos bajo la cintura. Advirtió:

-Estate atento y tira del pantalón hacia arriba cuando yo le levante.

Pero no lo logró hasta el tercer intento. El sudor le chorreaba por las sienes. Luego, cuando abotonaba el pantalón, dijo, como para sí:

-Es la primera vez que hago esto con otro hombre.

El Senderines sonrió hondo. Oyó la voz del Pernales.

-No querrás que le pongamos la camisa nueva, ¿verdad, hijo? Digo yo que de esa camisa te sacan dos para ti y aún te sobra tela para remendarla.

Regresó del armario con la camisa que Trino reservaba para los domingos. Agregó confidencialmente:

-Por más que si te descuidas te cuesta más eso que si te las haces nuevas.

Superpuso la camisa a sus harapos y miró de frente- al niño. Le guiñó un ojo y sonrió.

-Eh, ¿qué tal? -dijo.

El niño quería dormir, pero no quería quedarse solo con el muerto.

Añadió el Pernales:

-Salgo yo a la calle con esta camisa y la gente se piensa que soy un ladrón. Sin embargo, me arriesgaría con gusto si supiera que la Paula va a aceptar un baile conmigo por razón de esta camisa. Y yo digo: ¿Para qué vas a malgastar en un muerto una ropa nueva cuando hay un vivo que la puede aprovechar?

-Para ti -dijo el niño a quien la noche pesaba ya demasiado sobre las cejas.

-Bueno, hijo, no te digo que no, porque este saco de poco te puede servir a ti, si no es para sacarle lustre a los zapatos.

Depositó la camisa flamante sobre una silla, tomó la vieja y sudada de la que Trino acababa de despojarse, introdujo su brazo bajo los sobacos del cadáver y le incorporó:

-Así -dijo-. Métele el brazo por esa manga..., eso es.

La falta de flexibilidad de los miembros de Trino exasperaba al niño. El esperaba algo que no se produjo:

-No ha dicho nada -dijo, al concluir la operación, con cierto desencanto.

El Pernales volvió a él sus ojos asombrados:

-¿Quién?

-El padre.

-¿Qué querías que dijese?

-La Ovi dice que los muertos hablan y a veces hablan los gatos que están junto a los muertos.

-¡Ah, ya! -dijo el Pernales.

Cuando concluyó de vestir al muerto- , destapó la botella y echó un largo trago. A continuación la guardó en un bolsillo, el despertador en el otro y colocó cuidadosamente el traje y la camisa en el antebrazo. Permaneció unos segundos a los pies de la cama, observando el cadáver.

-Digo -dijo de pronto- que este hombre tiene los ojos y la boca tan abiertos como si hubiera visto al diablo. ¿No probaste de cerrárselos?

-No -dijo el niño.

El Pernales vaciló y, finalmente, depositó las ropas sobre una silla y se acercó al cadáver. Mantuvo un instante los dedos sobre los párpados inmóviles y cuando los retiró, Trinidad descansaba. Seguidamente le anudó un pañuelo en la nuca, pasándosele bajo la barbilla. Dijo, al concluir:

-Mañana, cuando bajes a dar aviso, se lo puedes quitar.

El Senderines se erizó.

-¿Es que te marchas? -inquirió anhelante.

-¡Qué hacer! Mi negocio está allá abajo, hijo, no lo olvides.

El niño se despabiló de pronto:

-¿Qué hora es?

El Pernales extrajo el despertador del bolsillo.

-Esto tiene las dos; puede que vaya adelantado.

-Hasta las seis no subirá Conrado de la Central -exclamó el niño-. ¿Es que no puedes aguardar conmigo hasta esa hora?

-¡Las seis! Hijo, ¿qué piensas entonces que haga de lo mío?

El Senderines se sentía desolado. Recorrió con la mirada toda la pieza. Dijo, de súbito, desbordado:

-Quédate y te daré... te daré -se dirigió al armario- esta corbata y estos calzoncillos y este chaleco y la pelliza, y... Y...

Arrojó todo al suelo, en informe amasijo. El miedo le atenazaba. Echó a correr hacia el rincón.

-... Y el aparato de radio -exclamó.

Levantó hacia el Pernales sus pupilas humedecidas.

-Pernales, si te quedas te daré también el aparato de radio -repitió triunfalmente.

El Pernales dio unos pasos ronceros por la habitación.

-El caso es -dijo- que más pierdo yo por hacerte caso.

Mas cuando le vio sentado, el Senderines le dirigió una sonrisa agradecida. Ahora empezaban a marchar bien las cosas. Conrado llegaría a las seis y la luz del sol no se marcharía ya hasta catorce

horas más tarde. Se sentó, a su vez, en un taburete, se acodó en el jergón y apoyó la barbilla en las palmas de las manos. Volvía a ganarle un enervamiento reconfortante. Permaneció unos minutos mirando al Pernales en silencio. El «bom-bom» de la Central ascendía pesadamente del cauce del río.

Dijo el niño, de pronto:

-Pernales, ¿cómo te las arreglas para escupir por el colmillo? Ésa es una cosa que yo quisiera aprender.

El Pernales sacó pausadamente la botella del bolsillo y bebió; bebió de largo como si no oyera al niño; como si el niño no existiese. Al concluir, la cerró con parsimonia y volvió a guardarla. Finalmente, dijo:

-Yo aprendí a escupir por el colmillo, hijo, cuando me di cuenta que en el mundo hay mucha mala gente y que con la mala gente si te líras a trompazos te encierran y si escupes por el colmillo nadie te dice nada. Entonces yo me dije: «Pernales, has de aprender a escupir por el colmillo para poder decir a la mala gente lo que es sin que nadie te ponga la mano encima, ni te encierren.» Lo aprendí. Y es bien sencillo, hijo.

La cabecita del niño empezó a oscilar. Por un momento el niño trató de sobreponerse; abrió desmesuradamente los ojos y preguntó:

-¿Cómo lo haces?

El Pernales abrió un palmo de boca y hablaba como si la tuviera llena de pasta. Con la negra uña de su dedo índice se señalaba los labios. Repitió:

-Es bien sencillo, hijo. Combas la lengua y en hueco colocas el escupitajo...

El Senderines no podía con sus párpados. La codorniz aturdía ahora. El grillo hacía un cuarto de hora que había cesado de cantar.

-... luego no haces sino presionar contra los dientes y...

El Senderines se dejaba arrullar. La conciencia de compañía había serenado sus nervios. Y también el hecho de que ahora su padre estuviera vestido sobre la cama. Todo lo demás quedaba muy lejos de él. Ni siquiera le preocupaba lo que pudiera encontrar mañana por detrás de los tesos.

-... y el escupitajo escapa por el colmillo por que...

Aún intentó el niño imponerse a la descomedida atracción del sueño, pero terminó por reclinar suavemente la frente sobre el jergón, junto a la pierna del muerto y quedarse dormido. Sus labios dibujaban la iniciación de una sonrisa y en su tersa mejilla había aparecido un hoyuelo diminuto.

Despertó, pero no a los pocos minutos, como pensaba, porque la luz del nuevo día se adentraba ya por la ventana y las alondras cantaban en el camino y el Pernales no estaba allí, sino Conrado, Le descubrió como a través de una niebla, alto y grave, a los pies del lecho. El niño no tuvo que sonreír de nuevo, sino que aprovechó la esbozada sonrisa del sueño para recibir a Conrado.

-Buenos días -dijo.

La luciérnaga ya no brillaba sobre la mesa de noche, ni el cebollero cantaba, ni cantaba la codorniz, pero el duro, incansable pulso de la Central, continuaba latiendo abajo, junto al río. Conrado se había abotonado la camisa blanca hasta arriba para entrar donde el muerto. El Senderines se Incorporó desplazando el taburete con el pie. Al constatar la muda presencia de Trino, pavorosamente blanco, pavorosamente petrificado, comprendió que para él no llegaba ya la nueva luz y cesó repentinamente de sonreír Dijo:

-Voy a bajar a dar aviso.

Conrado asintió, se sentó en el taburete que el niño acababa de dejar, lo arrimó a la cama, sacó la petaca y se puso a liar un cigarrillo, aunque le temblaban ligeramente las manos.

-No tardes -dijo.

FIN